

247226(2).
CURTEA CU JURĂȚI DIN BUZEU

AFFACEREA

DE LA

VÂLCOVŪ.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj-Napoca

RBCFG202100090

BUCURESCI

IMPRIMERIA NAȚIONALĂ, C. N. RĂDULESCU, STRADA ACADEMIEI NO. 24.

1872

011856.

CURTEA CU JURĂȚI DIN BUZEU

AFFACEREA DE LA VÂLCOVŪ.

Audiență din 4 (16) Aprilie 1872.

Președinția d-lui *P. Veropolu*, consilieru la Curtea de apelu din Bucuresci.

Membrii assesori:

D-nu *Cărbunescu*, membru la tribunalulu din Buzeu și,
D-nu *C. Vernescu*, supleninte la acellu tribunalu.

Fotoliulu Ministerulu publicu este ocupatu de d-lu Procurore generale pe linga Curtea de apelu din Bucuresci, *P. Borș*.

Pe banca acușatiunei suntu 29 locuitori din Vălcovu, apperați de :

D-nii *Const. A. Borănescu*,

A. Demetriad,

G. Căpitănescu,

Ghisdeanu și

Radu Stanianu.

După intocmirea Comisiunei de 12 jurați :

D. Președinte. D-lorū apperațori, vė avertisedu se nu roștiți nimica contra consciinței d-vóstrė și contra respectulu cuvenitu legilorū, și se vė exprimați cu cuviință și cu moderațiune.

D-lorū jurați, jurați și legați-vė, inaintea lui Dumneđu și a ómenilorū, că veți cerceta cu cea mai intinsă luare

aminte faptele ce se vorû adduce in greutatea acusaşilorû: (citesce lista acusaşilorû); că nu veţi trăda nici interes-sile acusaşilorû, nici ~~alle societăţei~~ care 'i accusă; că nu veţi comunica cu ~~nimeni~~ ~~după~~ după declararea vöstră; că nu veţi asculta nici ~~un~~ ~~seu~~ rötatea, neci temerea seu affectiunea; că in facia faptelorû ingreunätöre şi a miđi-löcelorû de appërare, veţi otari in cugetû curatû şi după intima convingere cu nepartinirea şi cu tária de omû o-nestû şi liberû.

Fie-quare juratû chiämätû pe nume răspunde: *jurû*.

D-nu Preşedinte. Accusaşilorû, veţi fi cu luare aminte la celle ce veţi auidi.

D-nu Grefierû citesce otărîrea Camerei de punere in acusaşione şi actulû de acusaşione.

D-nu Preşedinte. Accusaşilorû: *Luca Radianovû, Mihail Avramov, Zinovei Sistopalovû, Andrei Vofenco, Nichita Serban, Procop Perideri, Cuprian Affeinicovû, Anichei Benderschi, Calistrat Sanhor, Petre Lăciarda, Stefan Ermalievovû, Fedel Inhov, Ivan Cavalicocû, Ivan Cernoi, Irimia Perideri, Gnereim Stelinov, Vasilie Hlebov, Leon Duraşov, Gri-gore Psicleanu, Ivan Călean, Frol Carassov, Astafie Corpus, Gavil Crainicu, Alexe Volienco, Iftimie Rubansky, Corpu Scupov, Mina Boerenco, Timotei Tihanovû şi Iistias Poban, éttă ce vi se impută: că in dioa de 16 Ianuariû 1872, in cétă, v'aţi dusû inarmaţi cu ciomege şi aţi distrusû cu voinţă lucrurile mişcätöre şi nemişcätöre alle E-beilorû din Vălcovû.*

Veţi asculta acum doveđile acestei acusaşioni.

D-nu Procurore generale are cuvântulû spre a expune acusaşionea şi a presenta lista marturilorû.

D. Procurorû generalû P. Borş. Domnilorû juraţi!

La 16 Ianuarie in oraşulû Vilcovû din Bassarabia, a-cusaşii de faciă redicându-se peste legi şi autoritate, sub pretextulû religiunei ultragiatae prin faptulû de la Ismailû, se rescólă in massa şi cu furöre se aruncû assupra case-

loru Ebreiloru, distrugându și jefuindu averile loru. A-meiți de bături și inarmați de ciomege și topore, dênșii, ca niște órde nemice, percurgü stradele orașului lăssându in gunóie și șanțuři, in drépta și stinga, urmele turbărei loru! Israelitiți cuprinși de uă spaimă îngrozitóre, apucă care încotro, și parvinu a scăpa preste frontieră, trecându Dunărea in Turcia, unde găsecu ospitalitatea ce le-a fostu violată de acesti resvrăitorı. — Indarnu autoritățile locale întrebunțéză mijlóce se opréscă acestu curentu impetuosu; nu era possibile se se infrăneze acelle unde sgomotóse și violente cari căutau unu campu largu. A trebuitu distrucțiune și ruine; a trebuitu se se tăvălescă in gunóiele stradelorü și a șanțurilorü sfărămăturile avereı israelite; a trebuitu noui forțe, noui mijlóce se reculégă autoritatea: și numai așa s'a pututu pune unu frenu astorü pasiunii debordate, numai așa s'a reușitu a se reassigna Ebreii in caminurile lorü.

Domnilorü jurați! Acte constatátóre a poliției jiudețiare probédă evidentu acelle scene regretabili. Sė auđimü mai ánteu depunerile marturilorü oculari, dupė care voiü lua cuvėntulü acusațiunii, sperándü in luminatulü d-vóstrė verdictu garanția ordinei și respectulü legilorü.

Se procede la ascultarea marturilorü și interogarea acusațilorü, care duréză ponă la sėsse óre postmeridiane. D-lü Președinte allü Curții de Assise, in vederea órei ínaintate, declară ședința inchisă și continuarea processului pentru a doua-đi. Jurații se retragü in camera rezervată.

.....

Audiența din 5 (17) Apriliu.

D. Președinte. D. Procurore are cuvėntulü.

D. I. H. Dimitrescu, procurorele tribunalului de Buzeu, delegatü de d-nu P. Borș, procurore generale. D-lorü Asisi

și d-lorū jurați! mă adresezū mai cu sémă d-lorū jurați, fiind-că d-lorū suntū chiămați astă-đi se se pronunciă într'unū processū ca acesta care arare orī s'a potutū întempla, nu numai la noi, cari nu ne pretindemū a fi așa de inaintați, déră chiarū și in alte localități, unde, totū ca și la noi, aū începutū cu incetulū se se introducă instituțiunile de civilisațiune. Nuoile instituțiuni ne fiind încă bene înțelese, a făcutū pe unii să credă că suntū menite in aceea de ale permite se facă totū ce vorū voi foră nici unū controlū și fără neci uă barieră. In urmă aū venitū alte idei mai puternice, aū arruncatū lumină și aū făcutū se se vedă că scopulū acestorū instituțiuni este tocmai ca fiecare din noi să ne mărginimū in cerculū pe care ni-lū dă legea și se nu trecemū peste limitele de unde trebuie să începă unū dreptū allū altuia, de câtū sub condițiunea d'a respunde de densusulū. Astū-felū s'a întâmplatū și cu accusații cari suntū înaintea d-vóstrē.

D-lorū jurați, d-vóstrē sciți sub ce regimū aū fostū puși asești indiviđi din Bassarabia sub guvernulū russescū, ca vrândū nevrândū se se supună celui mai micū indice allū acelluia ce i governa, și acéstă suppunere mergea pónă acolo, in câtū omulū devenea machina absolutei voințe a autocratulū seū. Indată ce acea parte s'a reintorsū la noi, ei aū trebuitū se se guverneđe de legile nóstre, de nișce legi cari suntū coróna operi omenilorū înțelepți, cu multă bună-voință de animă a acelora ce le-aū introdusū cu scopū d'a fi și noi puși pe același gradū de prosperitate și de civilisațiune ca popórele quare trăescū de atâtea secole in aceste instituțiuni. Ei, din pozițiunea in care erau mai înainte, vedindu-se într'unū cercū mai mare de libertate, aū făcutū întocmai ca aceia căroră le vinū bogății neasceptate, și le cheltuescū, fără se scie cum s'aū addunatu; aū cređutū că sub imperiulū legilorū nóstre potū face

totu ce voru voi fara nici uă responsabilitate, ênsê amarû s'au încelatû; căci êttă-î astă-đi traduşi 'nainte d-vôstrê tocmai pentru că au nesocotitû nişce drepturi cari n' au observatû că le-au venitû ca din cerû, ca unû darû, fără se scie cui se mulţumescă că le-au căpătatû. Cul-pabilitatea lorû este mai mare de câtû a criminalului care a comisû uă crimă atroce, seû a criminalului care a violatû uă proprietate privată, pentru că ei s'au cređutû mai pre susû de lege, n'au voitû se considere nimica, s'au constituitû în forţă şi au trecutû peste limitele in cari legea 'i pune in casû cândû se credû lesaţi de cine-va.

Ore cê aţi đice d-vôstrê, d-lorû juraţi, cândû fiindû in pace la căminele d-vôstrê, ar' veni cine-va, sub cuvêntû că 'i aţi nesocotitû unû dreptû, se se satisfacă singurû, se vê derăme casa, se vê liea objectele, se le sfărême, se nesocotescă proprietatea şi chiarû autoritatea locală, care 'i đice: decă ai se reclama ceva, vino la mine şi te voiû satisfacê? Mă punû in poziţiunea d-vôstrê şi vedû cumû aţi respunde fie-care: Êttă uă ţerră in care legile nu suntû de câtû ca formă! Êttă uă ţerră unde nu ne putemû bucura de proprietatea nôstrê individuale! in fine, aţi đice, êttă uă ţerră unde cellû mai fórte, decă întâlneşte unû altulû mai slabû, 'lû mepriséză fără nici uă témă de respundere.... Dêrá decă in locû de unû individû ar' fi uă ceată, nu de ómenî înţelepţi cu cunoscinţe perfecte, căci atunci ceata ca şi unû omû, mai totû acellû reû ar' face, dêr' uă ceată de ómenî sêlbateri, alle cărora cunnoscinţe ar' fi mărginite, şi alle cărora necunoscinţe de legi sunt ca uă armă spre a usa in libertate de totû felulû de atrocităţi? O! atunci de sigurû aţi ridica vócea ca se vê plângeţi nu nu numai ómenilorû, ci chiar lui D-zeû.

D-lorû juraţi, v'amû pusû 'nainte tóte acestea numai ca se vê attragû atenţiunea assupra unû faptû de uă mare importantă, se vê aratû că, decă veţi d'a unû verdictû de aquitare acestorû acusaţi, 'i aţi incuragia, şi amû ajunge

la rezultate nu ca acestea, ci la rezultate multă mai grave, din cari anevoe amă putea eși, și atunci nu știu decât nu ar' fi mai bine să lăssăm căminele noastre și să ne ducem acolo unde amă fi siguri de viața, onórea și de averea noastră.

D-loră, cunósceți din instrucțiunea făcută înainte d-vóstre care este culpabilitatea acestoră indiviđi; cunósceți ceva mai multă: chiară casulă pe care 'lă pună ei înainte pentru a legitima atrocitățile commise, și nu am nevoe să mai reamintescă faptele. Ce ne spună ei astă-đi? Ne spună că, în ziua de 16 Ianuariu anulă curentă, în grupă au eșit pe strade îndemnați de căți-va din capi, și că mulțimea s'a luată dupe dênșii *affaire*, spre a rezbuna crucea. Decă ar' trebui să facemă comparațiune între nisce asemenea ómenă cu alte ființe, apoi ei au făcută întocmai ca oile: cândă una trece uă barieră, tóte celelalte o urmédă; totă asemenea au făcută și acești accusați în casulă de față.

D-loră jurați, decă cellă anteuă instigatoră ar' veni și ar' dice: haidemă, fraților, să facemă cutare lucru, bună ar fi terenulă acesta ca acei ce 'lă au secondat să-și legitimeđe faptulă numai prin aceea că au đisă: decă cellă mai învățată dintre noi a cređută de cuviință că este bine, să facemă oră-ce, și nu avemă să fimă pedepsiți de lege? Nu, d-loră, nu este bună, și, prin urmare, legitimațiunea invocată de accusați, atunci cândă au đisă că au fostă invitați să trecă peste bariera pusă de lege, nu póte avea locă, și ei suntă pasibili de penalitate pentru faptele ce le-au commisă.

D-loră jurați, numai într'ună punctă pozițiunea mea este critică inaintea d vóstre, în acela: că, decă ași lua pe unulă dintre accusați, 'lă ași pune înainte d-v, și 'lă ați întreba: pentru ce a venită aci? elă ar' răspunde: *nisnai!* (nu știu) și prin urmare m'ați întreba și pe mine: la ce 'lă am adusă?

D-v. ați vedută singură, cum s'a luată fie-care din

trênșii la interogatării și toți au ținut: *nu știu*, de și ac-tele constată chiar mărturisirea lor.

Dacă s'ar admite ca d-văstră să vă pronunțați numai dupe alegațiunile inculpațiilor: «*că nu știu nimic*» atunci noi n'amă avea să mai spunem neci un cuvânt; ar trebui să ținem și noi că, dacă ei nu știu, cu atâta mai mult n'o să șcim noi, cari n'amă fostă acolo. Ar trebui atunci ca toate crimele și toate faptele cari suntă prejudiciabile, pentru fie care din d-văstră, să nu fie pedepsite de câtă dupe mărturisirea culpabilului înainte d-văstre, care nu credă să fie atât de prost să se declare singur vinovat.

Ne-amă crede in imposibilitate să punemă margine unor atari fapte, dacă ar trebui se prindemă pe fie-care, care commite ceva, asupra faptului, se lă adducemă înainte d-văstră și să ținemă: Eătă că lă am prinsă asupra faptului și cu obiectul in busunară, și suntă sigură că chiar atunci totă ar țină că lă a băgată altul in busunară, și totă ar fi in putință, negândă faptul, se scape nepedepsit. Dără nu va fi așa, d-loră jurăți! Legea d-văstră este multă mai intinsă de câte aceea cu forme. Legea d-văstră este convicțiunea, este jurământulă care lă faceți, este legătura divină care o aveți in fie-care din d-văstră. Și apoi este interesulă personale allă fie căria din d-văstră, quândă vă veți pune in pozițiunea acelloră ce au sufferit, ca să vă pronunțați in convicțiune după imprejurările in cari s'a petrecută faptulă, astă-felă după cumă se vede constată prin procesele verbale dressate in acestă causă, și din marturisirile spontanee făcute înainteă judelei instructoră, atunci cândă faptulă era încă recente.

Dacă m'ași pune in loculă d-văstră mă ași țină: suntă convinsă că s'a commisă faptulă la Vălcovă, și nu ași putea face alta, căci ară trebui să fi in chisă intr'ună celulă, ca se nu știu ce s'a petrecută acolo. Apoi m'ași întreba:

s'a luat^u dispozițiuni spre a se sci de cine a fost^u comis^u acell^u fapt^u? Și d-v^ostr^e ați aud^{it}u processele verbale și arrătările chiar alle acusațiilor^u dinaintea instrucțiunei, cum-că in adev^{er}u la Vălcov^u s'a^u commis^u nisce assemene fapte pe cari legea le pedescesce.

D-v^ostr^e, d-lor^u jurați, sunteți chemați a aprecia faptele și a v^e pronuncia, decă in adev^{er}u s'a commis^u de acestia. Faptul^u de distrugere nu p^ote fi tăgăduit^u, căci încă esiste; nu se p^ote tăgădui assemene că nu s'a făcut^u prădăciuni, s'a spart^u magasi^u și s'a arruncat^u mărfurile pe uliți, căci s'a constatat^u legalmente inaintea d-v^ostr^e prin marturi.

Acum^u se vedem^u cine a commis^u? căci nu d^oră un^u cataclism^u ceresc^u a căd^{ut}u peste acell^u oraș^u. a trebuit^u se se facă de uă mână de om^u. Cine a putut^u face, decă nu aceștia, după cum^u chiar^u ei a^u mărturisit^u că pentru cruce a^u făcut^u?

D-lor^u jurați, nu pot^u se m^e servesc^u cu fapte se^u imprejurări de acelle cu cari m^e ași servi, decă ar' fi unul^u se^u duoi acusați, in contra căroră ași putea se adduc^u orⁱ căți de mulți marturi spre a proba culpabilitatea lor^u; d^eră pentru un^u număr^u atât^u de mare, precum^u este astă-đi. lucrul^u este eminancele imposibile, pentru că d-v^ostr^e sciți că locuitorii orașului Vălcov^u a^u toți aceeași meserie (pescari), și maⁱ toți sunt^u in legături de rudeniă, așa in căt^u ați v^eđut^u că din ațiți martori importanți, ce am produs^u, neci unul^u nu a fost^u ascultat^u, din cauza rudeniei ce a avut^u cu vre unul^u din acesti acusați. Ceea ce putem^u face este se venim^u se v^e spunem^u că d-v^ostr^e, cari sunteți judecători absoluți in acest^u cas^u, nu veți voi a crede cum că s'a commis^u faptul^u din uă putere estra-ordinară, și, prin urmare, de nici unul^u dintr'ênșii, după cum pretind^u ei.

Pe lingă aceste considerațiuni nu scăpați din vedere și fie-care din depozițiunile marturilor^u, cari s'a^u putut^u as-

culta, apoi și declarațiunile lor proprii înaintea judelei instructor, pentru că suntem omeni, și știm că faptul, când este recent, totu-de una este inspirat de muștrarea conștiinței, și decât suntem întrebați asupra acelui fapt, apoi îndată se cunoște după physionomie, fiindu-că omul simte și cu înimă, și ertă cum: Fie-care din acușati, creșind că faptul care lă a comis, este legal, a declarat înainte d-lui Jude instructor că în addevăr au comis faptul ce i se impută, spre a resbuna crucea.

Acastă declarațiune a fost făcută foră cea mai mică impunere, foră cea mai mică violență, după cum însuși au declarat înaintea d-vostre; decât, cu toate aceste, ei negă toți cu deseversire astă-đi, foră a proba în nemica causa ce i a făcut se mărturisescă înaintea Judelei Instructor, ceea-ce pentru noi cred că este proba cea mai puternică că voescă se se sustragă de la penalitatea, ce va merita. Uă dată constatată acăsta, rămâne se vedemă cari suntă aceia care i au făcut se cređa cum că este legitimă ceea-ce au comis; pentru că nimene nu se scőlă spontaneu de la căminul se ca se pornescă se facă ună atare act, foră ca mai anteu se fie sicur că voră împărtași și alții părerea se. Așa dera, a trebuit se fie ună instigator aci, care se lucreze, decât nu 15 seú 20 đille, cellu pucină măcaru cincă seú 6 đille: căci, nu este destul ca cineva se indemne pe alții într'unu momentu de a face cutare lucru, și cei indemnati se fie gata la momentu se approve uă idee falsă și se commită fapte de natura acellora ce s'au comis la Vălcovu. Trebuie dera se gassim și pe acellu instigetar, care a indemnat multimea de a comite acellu fapt. Ei bene, acellu instigator, acellu talisman, acea pavaza pussă înainte pentru a legitima fapta lor, este gassit, și d-vostre deja lu cunoșeti: *este însuși dascălu!* Acesta a învățat cum se învețe copii la școlă, însă nu a învățat cum se respecte drepturile altora!

D-lorū, suntu sicurū cā fie-care din acești accusați ar' fi cređutū cā commite cea mai mare crimă numai imagināndu'si de a face unū assemene faptū, și nu s'arū fi pututū determina la unū lucru atātū de injositorū, decā nu ar' fi fostū forța instigātore, spre a 'i pune in mișcare. Ne 'ndemnați de acēstā forța, nu ar' fi ajunsū pōnā acollo ca se nesocotēscā și autoritatea și chiar' proprietatea, ceea ce este mai sacru pentru orī-ce omū, și chiarū pentru dēnsii, carī ar' protesta pōnā la cerū cândū ar' veni cine-va se le rāpēscā ceea-ce dobāndescū din pescuitū, sciindū cā de acollo se hrānescū, de acolo 'și intretinū viața. Fie-care din ei dērā ar' fi cunnoscūtā cā este rēū a face acēstū faptū, forā propagandele făcute de dascālulū spre a'i determina.

Așa dērā, d-lorū jurați, nu potū fi cređute declarațiunile acestorū inculpați făcute 'nainte d-vōstrē, tǎgāduindū faptulū arrātātū inaintea judecātorulū de instrucțiune, și se đicemū cā ei nu suntu vinovați: mai āntēiū, pentru cā la instrucțiunea făcutā acollo, de către judele instructore, nu s'a intrebuintātū torturi, și allū 2-lea, pentru cā, acellū desastru nu s'a commisū de către uā putere supra-naturale, ci de nisce indiviđi, carī nu potū fi alți de cātū acești inculpați. Inșā, pentru a vē forma convicțiunea d-vōstrē pe deplinū, ne veți cere pōte probe pentru fie-care accusatū in parte cā a participatū in modū materialū la commiterea faptulū. D-lorū, de și am declaratū ca ne este im-possibile a vē adduce pentru fie-care din acusați mai mulți martori, affarā de cāți-va, carī s'a 'ntēmplātū se nu fie rude, cu ei, și alte probe, affarā de propriile lorū mărturisiri făcute 'naintee Jud. instructore, cu tōte aceste vomū incerca, cellū pucinū pentru cāți-va capi ai acestorū turburātori, și voiū incepe mai āntēiū cu dascālulū. Și este naturale se incepū cu dēnsulū, pentru cā v'amū spusū cā capulū relorū nu suntu acei inculți, care nu sciū nici interesele lorū cum se le administreze, ci acei care aū cunnoscințe. dērā cunnoscințe rātācite, cunnoscințe de acelle de care nu

suntă sicuri chiară ei că puind'le in practică voră ajunge la rezultate bune. Aşa déră, dintre toți cei aflați in acea comună, dascălul se dice că este mai pricepută și ellă a și fostă inculpată inaintea judeului de instrucțiune, unde a mărturisită. Aci ênsă accusații nu a spusă altă ceva de câtă *nisnai*; prin urmare din nu sciă, nu ese nimica. Ce se luămă déră de basă? Se luămă declarațiunile făcute la instrucțiune, declarațiuni pe care ei singuri aū reccunoscută că nu le-aū făcută prin silă. Deossebită de acésta v'am arătată că ună individă, cândă commite uă faptă in modă spontană, decă este întreată in dată, tremură, și consciința lui 'lă muștră, decă n'ar' spune adevărulă; astă-đi ênse cândă a trecută atăta timpă, cândă s'a pusă la cale modulă cum trebuie se răspundă, spune că nu scie nimică; cu alte cuvinte, vine se vă incele. Ei! Decă ar' fi sē se incele astă-felă ómenii, atunci fie-care din noi ne-amă face cei mai mari bogati, amă despoia pe alții și amă spune nu sciă, și victimele năstre ar' plānge pe drumurī.

D-lorū jurați, dascălulă pretinde, la interogatoriulă care 'i s'a făcută inaintea d-văstre, cum-că ellă a fostă luată cu forța de către mulțime și dusă la acellă desastră, și că ellă nu cunnósce pe nimene din acei ce 'lă a luată. Va se dică dascălulă a fostă luată prin forța de mulțime și dusă la desastră.

Éttă déră că acellă desastră nu este commisă de uă putere supranaturală, ci este commisă de ómeni pe care ellă nu'i a cunnoscută. Ei bene, 'i cunoscă eă, și 'i cunnósceți și d-văstră. I cunoscă din acésta chiară că ar' fi aprópe ridiculă se spună ună professore că nu cunnósce măcară unī din locuitorii unū orășelū, pe care 'i vede in tótă điuă cu ochii; și decă nu'i cunnósce pe toți, trebuie se cunnósceă măcară pe aceia carī 'și au copii la scólă. Éttă că și acéstă allegațiune este ună neadevără flagrante care vine totă in greutatea sea.

Apoi nu sciți d-văstră cum-că in asemenea circumstanțe

pe celălalt mai principale 'lă ridică pe sus și 'i strigă: *urra!* se trăiască cutare pentru că ne indemnă se facem cutare actă bună, se rău? A putut se fiă acăsta vre-ua dată spre bene, dără acuma a fostă cu totul contrariu, și în locă se strige *urra*, pentru uă faptă legală, a strigat pentru nise fapte pe care legea le pedepsește și lumea civilisată le disprețuește. Aceste probe le am atătă din gura lui, pentru că le-a spusă aici, câtă și de la marturi, pe care asemenea 'i ați ascultată; affară din cele constatate în instrucțiune.

Pe lângă dascălă vine *Radianov*. Acesta a avută înțelegere cu dascălulă și cu ună altă omă, pe care nu 'lă a arătătă marturulă, ne adducându'și aminte numele, dără care existe în interogatoriū. Acești trei omeni s'a înțelesă între dênșii ca prin forța loră morală și prin greutatea care o aū între concetățeni loră, se determine pe toți cei-l-alti se commită faptulă. Prin urmare pozițiunea lui de instigatoră este strinsă legată cu a dascălulă; și decă nu 'i s'a strigată și lui *urra*, a fostă din causă că ellă, fiindă mai naltă, trebuia se țină susă pe dascălulă.

Ați vedută, prin declarațiunea făcută înaintea judelei de instrucțiune, cum spune, că, după ce mai înteiū a întreată pe primară decă este voe se bată pe Ebrei trei ore, și acăsta 'i a spusă că nu este, a plecată în grupă de trei indiviđi, în care era și dascălulă, și a începută a face scandală, dândă mai înteiū cu cotulă într'ună gémă, dără din greșală, adecă: la începută.. Sciți că de la lucru mică se face mare; vedëndă însă că n'a produsă efectă, a trebuită se mai spargă încă ună gémă — și totă din greșală. La allă duoilea gémă, cândă s'a spartă, neapărată ca fie-care dintr'ênșii s'a putută revolta mai multă, și fie-care s'a determinată atunci se facă ceea-ce a făcută dênșulă! S'a repedită apoi în orașă, grupa s'a mărită și s'a făcută la numără precum 'i vedeți astă-dî înaintea d-vóstră. Ettă punctulă gravă de culpabilitate a lui *Radianov*.

Andrei Bofenco este allū treilea acusatū de instigatorū. Acesta singurū a arrātātū chiarū la judele de instrucțiune cum s'a dusū intr'ua cărciumă, cum din lucruri de nimica a pututū sē isce uă cērtă intre dēnsulū și cărciumarū; a cerutū apoi de bēutū și a eșitū affarā strigāndū cum-că in adevērū este motivū a se face faptulū pentru care este acusatū acuma. A săritū apoi singurū și a commissū, nu numai intr'unū locū, dērā in mai multe locuri, desastre de natură in cātū ne îngrozeșce pe fie-care din noi. Ce este mai multū! probă despre perversitatea sea este: că nu numai că a tăgăduitū inaintea d-vōstrē cum-că ellū n'arū fi spusū, dērā încă dice că nici n'ar' fi fostū in prezența judecātorului de instrucțiune, pe cāndū in dossarū se vede iscālītă mărturisirea cu mână sea proprie, și a reccunoscut'ō in urmă, cāndū 'i s'a arrātātū de d-nū Președinte, care v'a și citit'ō d-vōstrē spre a vedea ponă in ce punctū se încercă a se sustrage de la mărturisirile deja făcute.

D-lorū jurați, faptulū și corelațiunea culpabililorū existe, s'a probatū, și nu pōte fi invențiunea judelei de instrucțiune tōte aceste mărturisiri. Dēcă ar fi se vē pronunțiați numai dupe cele-ce mărturisescū acusații aci, apoi nu sciū ce se mai dicū!...

D-lorū, posibilitate materiale nu existe, de a putea se adducemū nisce probe de acelle pe care acusații se nule pōtă nega; suntemū in neputință de a putea se vē probāmū, așa cum ar' trebui, prin uă mărturisire. Dēcă ar' fi unū singurū individū, s'ar putea; dērā pentru unū numărū așa de mare, și dupē relațiunile ce aū in orașulū lorū, acēstă probare este imposibilē. Este peste putință să se găsescă marturi pentru fie-care din ei, cari se nu fie in nici uă legătură de rudeniă cu acusații.

Ați vēdūtū, d-lorū jurați, că acești acusați n'aū fostū adduși 'naintea d-vōstrē de cātū prin singura lorū mărturisire. Și 'n adevērū cine ar' fi pututū se adducă aci pe nisce omeni care nu 'și ar' fi mărturisitū păcatulū com-

misă? Cui ar fi fostă toleratū se adducă inaintea d-vóstră acești ómenī pe nisce acte a cărăra existența n'ar' fi de câtū intr'unū modū fictivū? Fie-care din noi amū judecatū că culpabilitatea existe, și acéstă reese chiar din propriile lorū mărturisiri. D-nu Președinte v'a cititū interogațiunile fie-căria, și ați vėđutū din elle cum ei aū affirmatū că aū comisū faptulū; ceva mai multū: prin processulū verbale s'a constatatū că dascălulū a luatū și nisce săpunū. Acésta nu o spunū eū, cī o spune actele, cu tóte că acestū faptū este minimū pe līngă acelle cari 'i se impută.

D-lorū jurați! Ați vėđutū cumū fie-care din inculpați a arrătatū partea ce a luatū și parte din faptele sėlle; ei aū arrătetū nu numai că aū comisū singurī cutare și cutare lucru, ci āncă și mai multū, că aū fostū indemnați de cutare, fiind-că primarulū a datū deslegare sē se commită acellū desastru. Ce e mai multū! Radianovū chiar' a in-trebatū pe primarū decă le dă voe trei óre se facă ceea-ce vorū voi cu Israiliți, acésta se constată din processulū verbale și din declarațiunea marturilor, și unī auđindū pe pe Radianovū că intrėbă pe primarū, acéstă cerere de voe aū luat' o ca cum ar' fi datū deslegare insuși primarulū. Va se đicā ei credea acésta ca uā ideā inaltă și care este pussă mai pre susū de lege!

D-lorū jurați, mă referū la simțulū d-vóstrē și vė rogū gāndiți la calamitāțile ce s'arū intēpla in țerrā, cândū s'ar legitima fapte de assemene naturā. Posițiunea mea in adde-vėrū este dificile, cândū viū se vė cerū unū verdictū de culpabilitate in contra unū numėrū atātū de mare de indiviđi, cari nu ar' fi comisū nici uā datā unū actū ca acesta, forā a fi impinși de instigatorī; inse, fiind-că ei a indrāznitū se trecā peste limitea dreptulū lorū, s'a cređutū mai pre susū de lege, credū că in d-vóstrē vorū gāsi uā barierā puternicā, le veți arrāta că, decă aū fostū lesați, decă aū sufferitū óre-care prejudiciū, nu trebuia se satisfacā singurī nisce pasiuni inriurite.

Suntă convinsă d-ora, d-loră juratã, cã d-vãstrã nu veți legitima fapte de natura acestora de faãia; nu veți admite nici unã momentã cã particularii se potã satisfãce singuri, pentru cã atunci cãminele d-vãstrã nu vorã mai fi respectate; și nu veți admite, in fine, ca forța brutale se se ridicã mai pre susã de lege și autoritatea care îi administrã.

D. Președinte. Daã cuvântulã appãrãrei.

D. C. A. Borãnescu. D-lorã juratã, Onor. Curte! Luãndã appãrãrea processului 'naintea d-vãstrã, suntã detorã mai 'nainte de tãte a vã face uã mãrturisire despre inpressiunea mea și despre timiditatea ce m'a cuprinsã luãndã cellã mãntãiu cuvântulã, in urma unui requisitorã ținutã cu atãta talentã de cãtre onorabiliã domni reprezentãți ai Ministerului publicã, unã requisitorã in care, pe lãngã artã orãtorie a cãutatã se mișce nu numaiã publiculã atentã, d-ora mãcã se arrunce inãrișã inãnimele d-vãstrã.

In addevãrã, d-lorã juratã, cãndã in acãstã lungã accușãțiune nu ațiã auãitã de cãtã repetãnduse necontentã cuvintele acestea, care electricãzã pe totã omulã de ordine, cuvintele de *desordine*, de *devastare*, de *infrãngere* a legãi, de *rebeliune* și *nesuppunere cãtre autoritãți*, mãcã uã-datã trebuie se mãrturisescã cã unui appãrãtorã, unui avocatã 'i trebuie multã curagiã pentru a lua appãrãrea in favãrea nenorocãților accușãți de astã-ãi, cãci, d-lorã juratã, pe lãngã talentulã recunoscutã allã d-lui procurorã generalã, pe lãngã A-tot-Puternicia cuvintelorã sãlle dictate de la inãlțimea fotoliului seã, ințelegãți lesne cãtã rãmãnie de micã și strãmtã pozițiunea unui appãrãtorã, fie ellã oricãtã de illustrã, cu atãtã mãi multã a unui modestã avocatã, ca cellã ce se presintã 'naintea d-vãstrã. Pentru aceea am ãisã și am plãnsã sãrta accușãților de astã-ãi, spuindã cã suntã *nenorocãți*. Prin urmare, d-lorã juratã, vã declarã cu tãtã sinceritatea cã nu așteptã de la appãrãrea cu care m'am insercinatã astã-ãi niciã popularitate, niciã efectã pentru auãitorã; am venitã se depunã, purã și

simplu, modestul meu tribut de apărător, pentru că avocatul este dator să se appere, mai alesu accușati ca acei de faciă, care sunt adduși a fi judecați intr'ua localitate cu totul străină loru.

Acēsta fiindu pozițiunea mea, mă voiu sili, d-lorū jurați, ținendū socotelă de ostenele ce ați depusū — căci ședeți aicea de 36 ore—mă voiu sili se fiu cătūse pōte mai scurtū, mai limpede și mai explicitū. In schimbū vē rogū și eū se fiți indulgenți pentru mine, și se aveți răbdarea de-a urmări pe reprezentantele Ministerului publicu, pe d-nu procurere, pe acellū care susține accușatiunea.

D-lorū jurați, onor. d-nu procurere incependū accușatiunea sea, a atinsū unele questiuni depărtate pōte de faptulū care se impută acestorū accușati, dēră fōrte semnificative și importante pentru noi toți: astū-felū făcendū biographia accușatilorū, a căutatū se vē arrätte că transițiunea politică a populațiunilorū din Bassarabia este unica cauză a evenimentelorū regrettable pentru care d-sa este chiămatū astă-dī a cere condemnațiunea lorū; cu alte cuvinte, că trecendū dintr'unū regimū aspru și rigurosū, precum a fostū regimulū rusescū, intr'unū regimū de libertate ca allū nostru, locuitorii din Bassarabia aū făcutū intocmai ca acei omeni carii, imbogățiți repede, pe neasteptate, nu sciū se prețuiască averile dobēdite; cu alte cuvinte nu suntū de cătū nisce risipitori, nisce abusători ai drepturilorū politice ce avemū dobēdite. Cuvinte atâtū de grave pe cătū nedrepte!... Mē intrebū, d-lorū jurați, in ce locuitorii Bassarabeni aū meritātū ei uă assemene aspră calificatiune? Și decă ea nu desteptă in ânima fie-cui uă justă ingrijire? căci se pare ca consequența naturală, logică, ce putemū deduce după cuvintele d-lui procurere, ar' fi hrapirea acestorū drepturi ca uniculū mișlocū de a intimpina in fiitorū assemene excese. — Se examinămū, d-lor jurați, cum aū abusatū populațiunile din Bassarabia de libertățile de care se bucură aprōpe de 16 ani, de cândū acēstă parte din intrēga

Bassarabia a fostă întorsă României, patriei noastre comune? Oare nu a fostă ei totă-dé-una cei mai suppuși locuitori? nu a fostă ei cei întâi la tôte apelurile de ori-ce natură care le a făcută Guvernul? In totă decursulă acestor 26 ani -- tempă pe care d-nu procurare cu intențiune s'a ferit de a'lă aminti — ce fapte de desordine s'a putută imputa Românilor din Bassarabia, ca să se pótă sustine astă-đi că ar' fi nedemni de regimele și de instituțiunile ce ne guvernază? Din contra, d-loră jurați, in combaterea acestei asserțiuni am putea se invocămă atestațiunea d-vóstră ca probă despre docilitatea acestei populațiuni in totă cursulă acesta de tempă. Nu ne puteți, d-loră procuror, aminti ună singură casă de desordine care s'ar' fi commissă in Bassarabia, acésta provincia linitită care a trăit atáta tempă sub ună regimă aspru, precum d-vóstră ați affirmat, și a căria educațiune politică a fostă după chipul și asemănarea principiilor Guvernului rusesc; acusațiunea, in sprijinirea aserțiunilor s'elle, nu va putea denuncia ună singură casă măcară prin care se dovedescă că in spiritulă acestei populațiuni din Bassarabia ar' existe tendințe de desordine.

Se fimă drepti, d-loră, și se o spunemă aicea că, decă amă avută câte uă-dată a imputa ceva spiritulă acestei populațiuni, a fostă póte prea pucinulă, recele entusiasmulă cu care ea a îmbrăciată regimulă de libertate arborată in restulă României întregi; și tocmai ei se fie astă-đi traduși și qualificați inaintea d-vóstră cu uă asemenea gravă acusațiune de rebeli, de infrângători de lege, se 'li se atribue tendință de a nesocoti ordinile autorității!!! Vă mărturisescă, d-loră jurați, că uă asemenea expunere de fapte, prin care se denaturază ponă intr'atátă spiritulă caracteristică allă acestoră accușați, pe mine unulă nu numai că mă surprinde, déră êncă mă îngrijasce multă.

Din aceste considerațiuni plecândă, d-nu procuror, a găsită ocasiunea de a vă adresa, totă din înălțimea fo-

toliiului seŭ, unŭ exordŭ, cu care a cređutŭ cŭ va face mare effectŭ: astŭ-felŭ v'a đisŭ «*Gândiți-vă, d-lorŭ jurați, decă acestŭ faptŭ s'arŭ fi făcutŭ in căminurile d-vóstré, ați fi pututŭ rămâne indiferenți.*» Era de prisosŭ unŭ asemenea apelŭ, ellŭ 'și ar' fi avutŭ importanța lui, póte, numai cândŭ Ministerulŭ publicŭ ar' fi pututŭ se stabiléscă uă analogie, se prevadă repețirea celorŭ intimplate din nenorocire in Comuna Vălcovŭ și in vetrele d-vóstré; déră nu, căminurile d-vóstré vorŭ fi totŭ-dé-una apperate de asemenea evenimente regretabile și analóge, pentru că d-vóstré, sperŭ multŭ, că nu veți putea nici d-vóstré in persónă, nici conjudețeni d-vóstré, sê se facă agenți provocatori a'i desordinilorŭ. Vedeti, d-lorŭ jurați, câtŭ de pucinŭ fericitŭ a fostŭ pentru acusațiune apelulŭ d-lui procurore, căci, din momentulŭ cândŭ nu póte fundă suppozițiunea că puteți vre-uă dată se fiți taxați de agenți provocatori, ingrijirea și temerea ce are pentru căminurile d-vóstré, cade de sine. Jurații din Buzeŭ nu se temŭ de căminurile lorŭ despre acéstă parte, despre acestŭ felŭ de desordine, pentru că ei nu le vorŭ provoca nici uă-dată. Cândŭ déră vorbiți de desordinile din Vălcovŭ, bine-voiți a vorbi mai alesŭ de causele ce aŭ provocatŭ acele desordine; de la desvoltarea acestorŭ cause puteți astepta unŭ resultatŭ mai efficace, de câtŭ de la apelulŭ ce ați adresatŭ către d-ni jurați a căroră consciința nu se sgudue așa de ușorŭ fie de talentulŭ acusațiunei, fie de lamentațiunile appărarei. Ce vreți, d-lorŭ ? eŭ credŭ cu nestrămutare că consciința d-vóstré, maturitatea d-vóstré este mai pre susŭ și de intimidările ce vi se adducŭ, și de insinuările ce vi se facŭ că ați putea fi vre-uă-dată amenințați, precum a fostŭ căți-va nenorociți locuitori comercianți din Vălcovŭ, cari a sufferitŭ óre-care vătămare de pe urma faptelorŭ unorŭ correligionari a'i lorŭ.

In fine, din tóte considerațiunile generale ce vi s'a pusŭ inainte, d-nu procurorŭ cu unŭ sânger rece, pe care 'i 'lŭ admirŭ, a conchisŭ că acusații de faciă, adecă populați-

nea din Vâlcovă, este uă trupă de *fiare selbatece*, calificativă pucină demnă pentru a se arrunca unei societăți întregi dintr'ua comună, dără care sperăm că va rămânea consideratū de d-văstră ca uă simplă apreciațiune izolată a domnilorū procurorī. Ori-cum, eū declarū intr'unū modū peremptoriū că, decă ar' fi constatată culpabilitatea și imputabilitaten faptului, totuși suntemū in dreptū a pretinde de la bogata dicțiune a d-lui procurore, că putea sē se serve in accusațiunea sea cu nisece termenī mai pucină energicī. Dără cine pōte censura cuvintele Ministerului publicū? Nimene, d-lorū; și noi mai pucină de câtū toți! Ponă la pronunsiarea verdictului d-văstră, accusații suntū la buna discrețiune a d-lui procurore, de ar' fi ei cei mai inocenți; de aceea ați auditū cum cei de faciă suntū încărcăți cu epithetele celle mai grele: *barbari, omeni cari nu cunnoscū nici de dreptulū altuia, nici de proprietatea altuia, și că nici unū sentimentū nu existe in animile lorū*. O repetū, d-lorū jurați, accusațiunea d-lui procurore pentru preveniții aceștia este fōrte aspră, pentru câtū timpū nu v'a addusū probe cu care se sustină culpabilitatea lorū, mai alesū cândū sperămū că in urma faptelorū ce va expune și appărarea la rōndulū ei, se va constata chiarū inocența lorū. Dără, d-lorū, se admitū pentru unū momentū că nenorocitulū și regretabilulū faptū ce s'a commisū in Vâlcovū s'arū putea imputa preveniților, adecă că d-nu procurore ar' fi pututū se stabilēscă partea de culpabilitate a fie-căria din accusați, ei bine, și atunci chiarū eū credū că d-niī procurorī nu a pututū considera și accusa pe preveniți ca *lip-sindu-le ori-ce simțimentū*, nici a'i asimila cu *fiarele selbatice*; decă nu ar avea alte sentimente, cellū pucină ei aū pe *acellū allū religiunei*, ori câtū de depreciatū ar' fi ellū după ideile celle inaintate alle parquetului nostru...

Mē oprescū aci, d-lorū jurați, ca se fiū fidelū declarațiunei ce v'amū făcutū la inceputū, cândū am luatū cuvântulū in acestū procesū; lasū acestū punctū allū ques-

tiunei religiöse la uă parte, de și ellü póte este cellü mai bogatü și mai favorabile unü appărătorü; negreșitü că onorabiliü colegi, cariü vorü vorbi după mine, vorü desvolta-o cu talentele dumnélorü cunoscute; câtü pentru mine, vë declarü că, *fiindü* uă questiune care inflăcăreză ânimele, eü voiü inlătura-o pe câtü 'mï va fi cu putință din acéstă afacere, unde trebuesce totü singele rece, căci, este vorba de justițiă; — 'Mï este frică se o atingü: atâtü pentru că suntü chreștinü, și preceptele religiunei nóstre ne ordonă câtü se póte a ne feri de discuțiune, ci numai a crede; déră și pentru unü considerentü politicü, de voiți. — Tot-dé-una am dovedit că in ânima nóstrë, in singele, in educațiunea nóstrë amü fost mai toleranți, mai indulgenți cu riturile streine de cât tóte popórele chrestine, și nu a'și vrea astă-dï se desmintü acestü sentimentü allü toleranței nóstre chreștine, nu a'și voi se justificü ideile ce s'a emisü in contra nóstrë (idei isolate, in adevërü), că amü fi unü poporü netolerante. Nu, d-lorü jurați, eü sperü că appërarea vë isbuti foră se agite prea multü inaintea d-vóstrë questiunea religiósă: am ascultatü accusațiunea și m'am incredințatü că, foră concursulü ideilorü religiöse, justițiia va triumfa in affacerea Vălcovü cu probe de altă natură. — Déră, d-lorü, nu a'și dori së se dé cuventelorü melle uă interpretare greșită; nu voiü se dicü că toleranța și indulgența nóstrë trebuesce impinse ponă acollo, unde se permitemü celorü-l-alti totü felulü de abuzuri. Nu! acésta ar' fi éráși periculosü cândü ar' sta cine-va indiferentü; cândü sentimentulü religiosü nu ar mai vibra nici in poporü, atunci a'și crede și eü ca d-nu procure că trebue se ne ingrijimü de massele poporului, ca de nisce féră selbatice. Déră pe câtü tempü va existe acestü sentimentü, poporulü in generale și accusatiü de astă-dï in specialü, nu potü fi asimilați cu fiarele selbatece! Fiarele selbatece sfășie, d-lorü, omórá, sugrumă; ați repetitü aceste idei atâtü in siedința de erï câtü și in cea de astă-dï; atâtü d-nu procure generale câtü și d-nu pro-

curore de tribunală, au alergat după culorile cele mai vii ca să vă facă un tablou terribil, a sleit toate numirile popoarelor barbare, din istoria veacului de mijloc, cari pustiau prin foc și sabie tot ce era civilizat, numai ca se vă facă din acușai nise fiară selbatece, la vederea cărora se vi se sburlască părul pe cap. Cu toate aceste, d-lor, din expunerea faptului, din citirea probelor legale nu vi s'a infățiat, nici uă violință constatată legalmente, nici un fel de bătae severită în Vălcov. Asteptam se ni se arratte grămeți de cadavre și șir de sînge, cum făcêu Hunii, Teutonii, Geții și cei-l-alți, de care v'a vorbit d-nu procurere generale în ședința de ieri, și de astăzi. Așa dără, pe cătă vreme nu ați vădută nici una din aceste, credu, d-lor jurați, că veți recunosce că acest epitetu de fiare selbatece, cu care a fost gratulați acușai de față, n'a fost de cātu uă figură de rhetorică, un fructu allu eloquentei d-lui procurere generale, spre a face un efectu ore-quare; dără d-vostre, d-lor jurați, trebuie se luați din toate aceste cuvinte, din toate acelle tablouri care v'au făcut d-nu procurere, numai adevărul rece, desbrăcatu de orice decoru allu eloquentei, allu pompe, se nu vă inflăcărati de aceste cuvinte cari facu se se sburlască părul pe cap. Trebuie se vedeți decă este ceva reale, pozitivu, în acestu tablou, seu ellu a fostu făcutu, precum am disu, numai ca se attragă pe de uă parte compătımirea d-vostre pentru cei suferinți, și pe de altă parte, se vă înăsprască contra acușailor; căci, d-vostre ca jurați, care aveți uă viață acum de optu ani în instituțiunea juraților, d-vostre care ve-ați familiarisat cu eloquentele de totu felul, adecă și a Ministerului publicu și a apărătorilor acușailor, nu vă mai este permisu nici d-vostre a vă influința de cuvinte, nici altora a presupune acesta. Din contra, d-lor jurați, eu, în interessul instituțiunei care mi este scupă, în interessul demnitătei d-vostre personale, a d-vostre care ați onorat aceste bănci de mai multe

orî, credû că sciți că detoria Ministerului publicû este de a susține accusațiunea, și adesse-orî este nevoitû cine-va, pentru a face se triumpe idea ce susține, se alerge la habilitate, la meșteșugû. Habilitatea constă in ardórea, in talentulû de a rosti cuvinte cu care se scótă lacrămi. Și fiendû că reprezentantulû Ministrului publicû are acéstă detorie impusă de societate, dupě cumû se dice, apoi appěrătorii trebuie și ei se lupte cu reprezentantele Ministerului publicû, cu procurorele. De aceea, d-vóstrě, jurați luminați și experimentați, suntû sicurû, că nu vă veți ademeni, nici de tabloulû infiorătorû allû accusațiunei, nici de cuvintele appěrării. Cândo, prin urmare, aveți convingerea că uă crimă este sevârșită, orî câtû de eloquentû ar' fi criminalulû prin appěrătorii seî, verdictulû d-vóstrě va fi totû-dé-una neinflunțatû. Acésta este credința mea și de aceea vedeți, d-lorû jurați, că nu facû apeluri călduróse la sentimentele și ánima d-vóstrě, ca se atrăgû lacrămi in favórea acestorû accușati, pôte mă voiû servi de acéstă tactică și eû, dără in alte circumstanțe, cândo nu voiû avea miđilóce de appěrare; in casulû de faciă ênsă — dacă 'mî permiteți se anticipesû — 'mî se pare că materia este destulû de bogată și voiû avea fericirea se isbutescu in appěrare, foră se rostescû nimica contra consciinței melle, fiind-că e uă apperare dréptă.

D-lorû, din ideile ce am expusû ponă aci, pôte că v'ați convinsû despre principiile mele, că sunt omû de ordine, și se mă fêrêscă Dumneđeû ca eû se încuragesû desordinea apperêndû autoriî unui desastru; 'mî place se credû că județeniî Buzoeni potû atesta despre acéstă liniă a conduitei melle. Aceste am voiû se vă spunû in privința considerațiunilorû generale pe care le-a sulevatû Ministerulû publicû.

Trecû la allû duoilea punctû allû accusațiunei. Aci nu am de câtû se fêlicitû, ca omû de artă, pe onorabilulû reprezentante allû Ministerului publicû, care a sciutû se fugă și se

se ferescă de unŭ punctŭ pe care, decă nu eŭ, cellŭ pucinŭ confrății mei, 'lŭ vorŭ desvăli mai pre largŭ. Acestŭ punctŭ este: *provocațiunea*. unŭ punctŭ importantŭ pentru appărare.

D-lorŭ. a'ți auđitŭ pe d-nu procurore cândŭ a ąisŭ: «nu am nevoe, d-lorŭ jurați, de casulŭ de care s'a servitŭ accusații de astă-đi pentru a scăpa de faptulŭ ce li «se impută. Mai ánteiŭ trebuie se o spunŭ de la începutŭ «că faptulŭ este așa cum 'lŭ cere legea.» Éttă cuvintele d-lui Procurore; d-sea s'a servitŭ mai multŭ cu forme, și formele, mai cu sémă inaintea juraților servă fórte pućinŭ. D-vóstrė nu aveți pentru pronunțierea veridictului de câtŭ consciința și temerea de Dumneđeŭ; numai lui Dumneđeŭ și consciinței d-vóstrė o se dați socotelă. Vė observŭ numai atăta, d-lorŭ jurați, că d-nu procurore nu s'a silitŭ in tótă acusațiunea d-selle se sfărăme acestŭ punctŭ allŭ appărării: *provocațiunea*, și êncă uă-dată 'lŭ felicitŭ pentru dibaciă d-selle. D-nu procurore a amințitŭ numai și a ąisŭ: *se ąice că a fostŭ uă provocațiune*. Ací d-lorŭ am nevoe, și cerŭ de la toți promissiunea a o spune că reprezentantele Ministerului publicŭ in casulŭ de faciă intrebuiñdŭ cuvėntulŭ *se ąice*, a commisŭ unŭ actŭ de mare curajŭ. Cum! d-lorŭ, noi accusați și appărători, ne inchinămŭ fruntea in facia veridictelorŭ juraților și nu ne este permisŭ a lipsi de respectŭ chiarŭ cândŭ unŭ verdictŭ arŭ fi condamnatŭ fapte analoge și care s'arŭ invoca in greutatea nóstrė, și Ministerulŭ publicŭ se lipsescă ponă acollo pentru deferența ce este datorŭ se aibă pentru aceste verdicte?! Tonulŭ cu care s'a amințitŭ verdictulŭ pronunțatŭ totŭ in acéstă sesiune in procesulŭ in care a fostŭ condamnate nisce fapte petrecute in biserica din Ismailŭ, nu denotă lipsa de respectŭ către otărirea juraților, cândŭ se spune: *se ąice că a fostŭ uă provocațiune?!* Provoțațiunea a existatŭ, d-lorŭ Procurori. Ea este constatată prin verdictulŭ d-lorŭ jurați 'naintea căroră d-vóstrė trebuie se vė inclinați, ca și noi, mai alesŭ că sunteți cei ánteiŭ chiămați a ne da exemplulŭ

respectului cu care trebuie se încungiurăm instituțiile noastre.

Aveți d'era unu faptu pozitivu, d-lorū jurați, acestu faptu este *provocațiunea*; ellu este proclamatu din înălțimea băncei pe care o onorați.

Acumū, d-lorū jurați, decă in acusațiunea desordinilor din Vălcovū punctul de provocațiune a fostū mai ca înlăturatū de Ministerulū publicū, causa a fostū că a fostū greu d-lui Procurore a 'lū combate. Decī provocațiunea rămāindū constatată prin veridictulū jurațilorū, și necombătută de acusațiune, rămāne ca cellū mai puternicū punctū allū appărărei.

Trecū mai departe, d-lorū jurați. D-nu procurore vine in fine și face 'naintea d-vōstrē uā mărturisire despre pozițiunea dificile a acusațiunei; recunnōsce in alte cuvinte cā pozițiunea Ministerulū publicū in afacerea de la Vălcovū este totū ce pōte fi mai greu, spinosū. Noi ca appărători 'lū credemū pe parola și 'i facemū omagele nōstre pentru rostirea acestui addevērū. Ânsă, d-lorū, trebuie se vē previnū cā acēstă francă declarațiune, este êncă uā insinuațiune pe care talentulū domnilorū procurorī pōte se le gēsescă cu atita indemānare. D-sa a voitū se vē dea êncă uā probă despre gradulū indemānării și sciinței de a vorbi, orī-cātū de strimță este puntea acusațiunei in acēstă afacere, dumnēlorū sciū sē se strecōre și se vē smulgă verdicte de culpabilitate.

Era de uā absolută necesitate pentru d-niī procurorī a face uā assemine declarațiune; a trebuitū se combată instrucțiunea făcută, in acēstă afacere, pentru cā ea n'a datū rezultatele ce asceptaū. De aceea ați observatū, pōte, și d-vōstrē cā se pare a nu ține nici uā socotelă despre actele de instrucțiune. Amēnduoī d-niī procurorī s'aū silitū pe rândū sē combată fie-care câte uā parte a instrucțiunei. D. Borș, in procesulū de erī, a combătutū instrucțiunea din fația locului, d nu Dimitrescu, combate instrucțiunea urmată

înaintea d-vóstră. De aci orî cari contra-dicerî in argumen-
tațiunea addusă pentru susținerea acestei acusațiuni de
membrulū parquetulū, și pe care mă silescū a le învedera
d-vóstre.

In adevărū, la procesulū care s'a examinatū și judecatū
alaltă-erî, înaintea acestuia, s'a đisū: că instrucțiunea din
partea locului nu este basa cea mai solidă pe care se ra-
simă unū procesū criminale, instrucțiunea din facia locu-
lū este uă instrucțiune inquisitoriale pe care nu se pôte
nimene basa, ci instrucțiunea care se face înaintea jura-
ților, este acea care formédă convingerea juraților. As-
tă-đi se susține din contra: că deposițiunile ce se facū
astă-đi, n'aū nici uă însemnătate, și că basa este in-
strucțiunea încheiată in facia locului. Ași voi se fiă mai
multă harmonie și concordanță in ideile membrilor par-
quetulū, pentru că alt-felū nu scimū pe care tărāmū se ne
punemū și noi cu appărarea; căci, noi dorimū, decă nu
putemū complace, se fimū de acordū cu reprezentanții Mi-
nisterulū publicū cellū pucinū pe tărāmulū dreptulū.

Așa déră, instrucțiunea făcută la facia locului, in pro-
cesulū celă-laltū d'a-laltă-erî, era uă instrucțiune care nu
înspira uă mare încredere d-lui Procurore generale. Par-
quetulū astă-đi, prin reprezentantele seū, spune altū-felū.
D-v. sciți că trebuie se existe uă solidaritate de idei între
toți membri parquetulū, și înțelegeți, d-lorū, câtū de grea
se face pozițiunea și a nóstră, a appărarei, și a d-vóstră,
judecătōri, cândū se aduce atăta confusiune in idei, cea-
ce n'arū trebui.

D-lorū, eū am de uă potrivă respectū pentru instrucțiu-
nea care se face la facia locului, de judele de instrucțiune,
ca și pentru instrucțiunea care se face înaintea d-vóstre
dirigiată de d-nu Președinte allū înaltei curți de assisi.
Nu védū déră care a pututū fi interesulū Ministerulū pu-
blicū se schimbe tărāmulū in acestū punctū, foră a ține
socotelă de effectulū ce s'arū produce prin acéstă disso-

nanță și divergintă în ideile dumnélor, de câtă cu nnă singurū scopū. Acestū scopū a fostū d'a stabili contradicțiune în arrētările seū confrontările accusaților, care totū-dé-una vinū în greutatea lorū; este, precum vedeți, încă uă tactică. Inșă, d-lorū jurați, sperū că atâtū eū, câtū și cei-ce vorū veni dupe mine, vomū isbuti a dejuca acéstă tactică. Vomū constata că nu este contradicțiune. Deposițiunile care s'aū făcutū astă-đi în audulū d-vóstré, cu tótă solemnitatea și imparțialitatea și în urma unū interesū viū care 'lū am constatatū în ânimele d-vóstré, că aveți pentru justiție, d-lorū jurați, pentru care nu am destule cuvinte ca să vă arratū grațitudinea mea; acelle întrebări seriose și judicióse, đicū, care ați făcutū unorū accusați, suntū atâtū în interesulū appărării, pentru a nu se compromite garanția care trebuie să o aibă accusații, câtū și pentru unū altū ordinū de idei mai înaltū... 'Mí place se vedū făcându'se de pe banca d-vóstré assemine întrebări care rădică susū prestigiulū instituțiunei juraților la noi, și mărturisescū ca cea-ce am vedutū astă-đi, 'mí a împlutū ânima de bucurie și de recunoscintă. Am admiratū interesulū care 'lū puneți pentru a vă convinge de addevérelū faptelorū, și sperū că în publiculū care vă privește, și care 'lū vedeți, este fórte numerosū, nu va fi unū singurū individū care se se mai înduoéscă că instituțiunea juraților la noi este prematură, fără tempū; căci, din nenorocire aū fostū spirite, și póte ca încă se mai găsescū din elle, cari credū că adesse orī verdictulū juraților se dá cu ușurință și în necunoscintă de causă. Éttă pentru ce a trebuitū, cu ocasiunea aquésta, să vă exprimū grațitudinea și recunoscintă mea!

Așa déră, d-lorū, deposițiunile făcute astă-đi înaintea d-vóstré eū le credū, nu că suntū mai valabile de câtū celle făcute în facia locului, nu d-lorū! Eū cellū puçinū nu voi emite assemene idei! am avutū onórea d'a fi funcționarū publicū și suntū pătrunsū de imparțialitatea și integritatea

ce trebuiește depusă în formarea actelor de instrucțiune; nu voi fi eu, prin urmare, care se arruncă bănuială asupra lucrărilor unor asemenea funcționari; le cred foarte conștiincioase; d-loră, d-loră, decât nu le bănuiesc intențiunea, mi este permisă a face aprecierile melle asupra-le. Astă-felă mă potă întreba: decât elle au putută fi făcute în totă liniscea; decât funcționarii cari le'au redigiată, au putută se aibă indestulă singe rece? Éttă cea-ce importă pentru mine a pune în vederea d-vóstră.

D-ni agentă ai poliției judeciare, cari au însărcinarea să manțină liniscea, foră voia loră, pôte, au fostă impresionată într'ună casă de asemenea natură, și adese-oră în inferbințela cu care voră se'si îndeplinescă detoria, să pôte întempla se fi făcută ore-care ommisiuni, ore-care scăpări din vedere a formalităților. Astă-felă închipuiți-vé că la fația locului într'ună orașă ca Vălcovă, nu erau ómeni indestulă de nepărtinitori, ca se potă fi interpreți acestoră accusată, cari, cum ați vedută, nu sciă se spună uă vorbă românescă; prin urmare cine ne asigură că interpretulă — căci instrucțiunea s'a făcută prin interpretă — a fostă indestulă de nepărtinitoră, seú indestulă de forte în limba muscălescă. ca să đicemă cu încredințare că reproduce cu fidelitate au fostă tóte întrebările științifice, ca să đică așa, alle judecătorului de instrucțiune? Luați pe respunderea d-vóstră ca acellă tălmaciă a putută se pătrundă totă înțelesulă unei întrebări judecătorești ală d-lui de la instrucțiune, se 'lă transmită accusatului, și apoi, în urmă, se transmită judecătorului de instrucțiune. în limba română, totă cu aceeași claritate, respunsurile accusatului? Sciți cine a fostă interpretulă? dupe cum mi se spune, a fostă, d-loră, ună funcționară română! Acum d-loră, gândiți-vă d-vóstre decât ună funcționară română, ună funcționară mică, pôte cunnósce așa de bene limba rusă, în câtă se transmită foră nici uă modificare cuvintele accusatului într'uă limbă juridică ore-cum?

Éttă déră, d-lorū, că judecătorului de instrucțiune, cu tótă ardórea d'a fi imparțialū. 'i a fostū peste putință, prin forsa lucrurilor chiarū, d'a putea face mai bene.

Departe d'a adduce cea mai mică bănuială, departe d'a veștiji câtū de puçinū instrucțiunea, și mai cu sémă acea dirijată de d-nu Cărbunescu, pentru care am tótă stima și considerațiunea, constatū numai că de la tălmaciū și până la judecătorulū de instrucțiune, a pututū să fie eróre. Suntū autorisatū se avansezū acésta, d-lorū, cândū vedū că mai tóte deposițiunile suntū de natură astū-felū ca cumū accusații ar' fi fostū încredințați că aū se li se dea premii, lăudându'se că aū jefuitū. Vedeți cu ce glorie fie-care din ei pare că mărturisesce: unulū uă spargere, altulū, unū jafū etc. etc. de unde se explică fórte bene că tălmaciulū n'a sciutū să reproducă fidelū atâtū întrebările d-lui judecătorū, câtū și responsurile accusațilorū.

Acum, d-lorū jurați, se examinămū declarațiunile aceste și se vedemū decă staū elle in așa contradicțiune precum s'a silitū d-nu procurorū să le arrate. Eū cređū că voi demonstra d-vóstrē, că nu există nici uă deosebire între declarațiunile din facia locului cu celle făcute înainte d-vóstrē, affară numai de erórea ce a pututū să resulte din tălmăcirea din rusesce în romănesce. Prin urmare unde este tăgăduirea? Cari din accusați aū tăgăduitū faptulū? Nici unulū! Toți mărturisescū existența faptului înainte d-vóstre ca și la judecătorulū de instrucțiune. In specia nóstră ași fi înțelesū uă tăgăduire, decă arū fi venitū accusații să spună că nu sciū se se fi întâmplatū în Vălcovū ceva din celle expuse de d-nu procurore. Ași fi înțelesă atunci exclamările d-lui prpcurore: *éttă perversitatea!* vedeți temerea de respunderea faptelorū prin tăgăduirea existenței desordinilorū, prin urmare suntū vinovați!

D-lorū, totū ce este addevăratū in aquéstă affacere, este că accusații nu sciū romănește; de aceea ați auditū pe unulū din accusați care, întreatū: decă deposițiunea lui la

judele instructoru este subscrisă de dânsul, a răspunsu cu acea naivitate sublimă: «că nu scie alta de câtu că a pusu degetul» Cu ocasiunea acêsta nu potu, d-lorū, sē nu revinū assupra considerațiunei atinsă de d-nu procurorū în acusațiunea sea: acêstă stare de naivitate din partea accușătorū, care pōte vē face pozițiunea strimtorată ca accușatorū, este consequența nenorocită a educațiunei în care aū trăitū ponă acum acêstă populațiune.

Nu suntū douē ore de cândū susțineăți că regimulū aspru, strânsū, în care aū trăitū aceste populațiuni, le ferea de preversitate, erau simpli; și acumū avețî aerulū d'a'î accușa pentru prea multa lorū simplicitate; pentru că împingū docilitatea lorū ponă acollo în câtu ei nu sciū se refuze nimicū din celle ce li se cerū, fie din partea cellui mai micū funcționarū. 'I sē cere se pună degetulū, ellū 'lū pune cu acea incredere orbă, foră se cēră socotelă despre natura și importanță actulū; ellū pune degetulū, măcarū că prin acellū degetū și ea sentința de mōrte sēu 'lū trāmite la Siberia. 'I se vorbește de porunca Impēratulū, pentru dânsulū este porunca lui Dumneșeu; ellū scie atâta....

D. Președinte. Vē rogū sē vorbițî cu mai multū respectū de instituțiunile unei națiuni amice și vecine.

D. Borănescu. D-le Președinte, n'am commisū, cređū, nicē uă abaterē, n'am insultatū neci unū guvernū, mai pucinu pe allū Imperatorelū Russiei, despre alle căruī bune relațiuni cu guvernulū nostru nu am nimica de đisū. M'am feritū de politică, câtū am pututū, de și am pututū fi tărătū prin natura procesulū...

D. Președinte. Vē invitū atuncē se intrațî in questiune.

D. Borănescu. Așa dēră, d-lorū, ațî auđitū pe aceștî ómeni spunândū: «'mī a cerutū degetulū și am datū degetulū» Alțî, d-lorū, sciū se subscie, și cu tóte aceste li s'a luatū nisce deposițiuni ne subscrise de dânsi.

D. Procuror. Unulū numai.

D. Borănescu. Ca apărătoru 'mî este de ajunsu unulū, d-le procure, pentru ca să probezū înaintea d-lorū jurați acéstă împrejurare: că unii din accușați sciaū să scrie, și deposițiunile cari vinū in greutatea lorū, nu suntū subscrise de ei. Vedeți déră că este probatū d-vóstre ponă la evidență că, decă 'li s'arū fi transmisū cu fidelitate, decă adecă tălmaciulū arū fi pututū se facă pe acești accușați să scie ce aū scrisū, cătă greutate și ce accușațiune li se adduce, credeți d-vóstre că arū fi subscrissū? Nu, d-lorū!

Éttă cea-ce am vòitū să constatū, și din acésta nu va să đică că adducū cătū de pučină neincredere actelorū judecătorulū de instrucțiune; căci încă uă datā o repetū, că s'a pututū commite numai ore cari scăpări din vedere; d-vóstrē ênsă singurī aveți puterea, d-lorū jurați, se le apreciați!

Aū cercatū ore accușații de astă-đi să tăgăduiască faptulū? Nu! Fie-care din accușați declară: că aū vėđutū desordinele — ca să me servescū de terminii d-lui procure — ; prin urmare deposițiunile de astă-đi alle accușătilorū se concordă in modulū cellū mai evidentū cu deposițiunea martorilorū produși de Ministeruđu publicū.

Déră din aceste deposițiuni resultă ore că faptele petrecute in Vălcovū să potū imputa accușătilorū de faciă? Nici de cum, domnilorū!

Astū-felū, se vedemū ce spunū marturii? Voi lua din deposițiunile marturilorū pe acea care pare mai complectă, spre a plăcea ministerulū publicū, ca una pe care și fondăđă tótă greutatea accușățiunei; ea este acea a lui Teodorū Cara—Petrea. Trecū cu vederea împrejurarea că ea este a unū funcționarū. Ce să đice in acéstă deposițiune? De și ea este încă próspătă in memoria d-vóstrē, déră totuși este bine să ne adducemū aminte de dēnsa. Ei bine ce depune elū? depune: că a vėđutū pe George Psicleanulū — pe capulū rescólei, profesorulū comunei, celū mai terribilū omū, care avea se treacă sub sabie și focū tótă

Basarabia, — 'lă aŭ vĕdutŭ, đicŭ, în capulŭ rescólei, déră adaogă: că «îlŭ ducea pe susŭ alțiŭ cu sila. Și ce mai spune? că cunnóște pe toți acești accușați, că toți suntu de la Vălcovŭ.» Déră cine tăgăduesce acésta?

Ceea-ce resultă, d lorŭ, în modŭ positivŭ din depozitiunea lui Cara-Petre, este acésta: că toți acești accușați suntu ómenŭ cu casele lorŭ. nu Huni séu alți barbari; că suntu cu toții suppuși regimului nostru și suntu cu toții domiciliati în Vălcovŭ, că erau cu toți pe uliță, și împreună cu dênșii și copii lorŭ. Ce mai depune acestŭ martorŭ, care este unŭ auxiliarŭ fórte puternicŭ pentru accușațiune? Depozitiunea lui Cara-Petre mai spune: că devastațiunea s'a făcutŭ, déră că ea a fostŭ mai tótă făcută de streini. Notați bene acésta, d-le Procure.

D-lorŭ, sciți că Vălcovulŭ este situatŭ pe malulŭ Dunărei, care este hotarulŭ nostru, și prin urmare acestŭ orașŭ este unŭ centru, unde streiniŭ abondédă fórte multŭ. Așa déră depozitiunea lui Cara-Petre spune că s'a făcutŭ stricăciuni Isdraeliților, déră că elle suntu mai multŭ făcute de streini, și dovadă este că nec-îunŭ martorŭ nu a pututŭ se spună: că anume cutare dintre accușați de fa-ciă a fostŭ acellŭ ce le-a făcutŭ.

Acești marturi apoi suntu adduși de accușațiune, érá nu de noi, prin urmare ei aŭ venitŭ să deppună în defavórea nóstră, cu tóte acestea noi-luămŭ tótă responsabilitatea și gravitatea care resultă din acelle depozitiuni, pentru că nu avemŭ de ce ne teme. Ce mai spune Cara-Petre de câtŭ că faptulŭ unei mișcări populare a avutŭ locŭ în Vălcovŭ, și că uă parte din Israeliți aŭ sufferitŭ păgubi? — Și eŭ deplângŭ pe acei ómenŭ cari aŭ sufferitŭ păgubi, déră a pututŭ honorabilulŭ parquetŭ, nu sĕ presupună, ci sĕ probeze că aceste fapte suntu imputabile accușatorŭ? Nu, nici de cum! Și dovadă suntu cuvintele d-lui procure cu cari s'a adresatŭ la d-vóstră, ca se 'i acordați unŭ verdictŭ de culpabilitate, fără se 'i cereți și probele, cum arŭ trebui sĕ ad-

ducă în alte casuri. Acésta mi sã pare cã dovedesce îndestul, și potũ sã dicũ cu dreptate, cã nu existã probe despre culpabilitatea indiviðilorũ puși astãði în acusațiune.

D-lorũ, se accusã din numãrulũ întregũ de 29, trei ca capi: Unulũ din acusați este dascãlulũ; ellũ ca cellũ mai priceputũ în comunã, a fostũ capulũ reutãþilorũ! Acésta este expresiunea d-lui procureure. — D-võstrẽ ați auditũ deposițiunea dascãlului, ellũ nu a tãgãduitũ cunnoscințele selle, și deposițiunea sea nu este în contra-ðicere, câtũ de puçinũ, cu aceea de la judecãtorulũ de instrucțiune; dovedimũ dërã cea-ce spuneamũ adiniõre: Dascãlulũ scie romãnesce și de acea arrãttarea lui nu se contra-ðice nici de cum cu ceea-ce a arrãtatũ la judecãtorulũ de instrucțiune. Ellũ spune unũ faptũ constantũ, cã a venitũ poporulũ și 'lũ a luatũ pe susũ sã mERGã.

D-lorũ, de vreme-ce nu s'a addusũ de cãtre acusațiune nici uã probã cã acesta este instigatorulũ, adevãratulũ capũ allũ reutãþei — ca sã mE servũ de expresiunea d-lui procureure — fiindũ cã ellũ este cellũ mai priceputũ în comunã, crede d-lũ procureure cã este dEStulũ sã o affirme acésta ca uã Curte cu jurați sã 'lũ crEðã pe parolã!. . . Cândũ este vorba de justiþie și de unũ verdictũ de culpabilitate, orĩ-cãtũ arũ fi de nebãnuitã honorabilitatea nõstrẽ, și este fõrte nebãnuitã honorabilitatea membrilorũ parquetului, dërã consciinþa juraþilorũ nu se põte fonda pe afirmaþiuni. Nimica nu probEðã cã dascãlulũ este autorele principale allũ acestui faptũ. AvEþi dEtoria, avEþi și mijlõcele se dovediti și sã confondaþi pe dascãlulũ, desminþindũ scusa ce a pus'o înainte cã locuitorii 'lũ aũ luatũ cu sila. N'aþi fãcut'o acésta, ea remãne întregã și este uã scusã. V'aþi agãþatũ numai de uã singurã împrejurare, cã ellũ n'a voitũ sã spunã cine suntũ acei-ce aũ venitũ ântEia datã sã 'lũ liea, și exclamaþi îndatã: Este cu putinþã ca dascãlulũ, care trebuie sã cunnõscã pe pãrinþii fie cãrui copilũ, sã nu cunnõscã pe cei-ce aũ venitũ se'lũ liea? Eu ðicũ cã este cu

putință ca într'ua circumstanță gravă, periculósă, într'unu incendiu, spaima ce coprinde pe unu omu 'llu face s' piarđa memoria. Nu vi s'a întemplatü assemine circumstanțe? D-lorü, unu incendiu, de exemplu, a apucatü pe cine-va la uşă; este scăpatü foră se sciă cui datoređa acésta; 'si póte aduce aminte că a primitü adjutorü, d'era nu'şi póte aduce aminte persóna căria ar' trebui s'î mulțumescă. Totü astü-felü s'a întemplatü și lui Psicleanu: a venitü torrentulü populațiunei și 'lū a luatü, foră s' scié cine. O-sîndi'ľü pentru acésta, că n'a pututü se distingă celle d'ânteiü persóne care 'lū a luatü cu asaltü... Dupē d-vóstrē póte s' fié imposibile acésta, dupe mine ênsē e fórte possibile! D'erü, d-lorü, voiü s' fiü condescendente către honorabilulü procurore; mergü mai departe: Admittü că Psicleanu a cunnoscutü pe acei ce 'lū a luatü; scié totü-uă-dată că nu este criminale în sensulü în care s' accusă, nu a cugetatü la nici uă faptă rea, nu a îndemnatü ellü; ei bine, cândü vede cum s'a caracterisatü acestü faptü, are consciință, are lealitate, nu vrea s' accuse, s' denuncie, mai alesü că s' póte chiarü ca acei cari 'lū a luatü ânteiü, s' nu fié tărăti astă-đi la barră. Ați avea ânima că, pentru că D-deü a săditü în inima lui Psicleanu și simțiminte, pentru că nu vrea s' mai sporescă banca accusașilorü cu alți indiviđi, cari aü scăpatü de urmărire, s' fié osinditü ca capulü reutășilorü de la Vâlcovü, ca șefulü rebeliunei?

D. procurorü vine și face âncă uă exclamațiune, v' dice: Ce probe vreți s' v' adducü? Nu avemü alte probe și nici nu puteți s' ne cereți probe ca în casuri de delictē ordinare. La acésta ne credemü în dreptü s' respundemü: Pentru ce nu? De unde ați găsitü privilegiulü acesta pentru procesulü Vâlcovü?! Nu vi'ľü admitemü. — Êră decă ve adresați la noi, ca s' v' spunemü cum s' arü fi pututü proba culpabilitatea și mai alesü imputabilitatea capilorü acestei resvrătirü, apoi cu tótă mediocritatea nóstrē în assemine materie, ne permitemü a v' da de exemplu,

între altele multe, pe cellă mai recentă procesă de rebeliune, acellă procesă monstru ală comunei din Paris pentru rebeliune. Ve'ți vedea că tribunalele extra-ordinare nu au osindit pe capi rebeliunii de cât în virtute de probe: acte, proclamațiuni, fapte personale alle fie-cărui individ pus sub acușățiune. Și acésta vè era fôrte facile d-vôstrè mai ales în privința lui Psicleanu. Ellă a fost arestat în dată; cassa sea n'a fost suppusă tuturilor perquisițiunilor? Ce corespondență ați găsit la densus ca să constatați că avea uă înțelegere, că pregătea acésta mișcare? Nimic, d-lor, de și ați petrecut atâta timp în fața locului! Nu faceți déră din acéstu ténér Psicleanu, așa de blând dupe exteriorul se, un personagi în grođitor; credeți-mè, pressupuindu'i assemine tendințe, assemine fapte, pôte să desceptați în trênsul ideii care êncă nu au stebătut în crierii se. Astă-fel din douè una: se affacerea Vâlcovului este un casă de rebeliune în tôte condițiunile, se este un casă eriminală ordinară. Dêcă este casă eriminală ordinară, atunci vè cerem cellă puțin probe materiale, elementele necesare pentru furțișaguri prin spargere; nimic din tôte aceste nu ați găsit; nu cunnôșteți nici chiar prețulu despăgubirilor cerute de partea civile.

D-lor, un eriminală când face uă crimă, are în vedere un profit, voesce să profite de un lucru allă altuia în folosul se; și d-vôstrè ați vedut că aceștia nu sunt nisce tâlhari, cari s'au sculat să prade pe Isdraeliți, ca să se înbogățiască, nu! n'avem nevoie a mai desvolta acésta, căci nici de acușățiune nu s'a susținut.

D-lă procure de astă-đi a înclinat mai mult la caracterizarea acéstu fapt, dîcend că este uă rebeliune, de vreme ce de la comiterea faptului de la Ismail, ponă la desastrul de la Vâlcov, a trecut 20 de đile. Dêcă ați voit să stabiliți că aceste 20 de đile, trecute de la faptele murdare săvârșite de Ebrei în biserică și ponă la

fapta mișcării din Vâlcovă, slăbescă șansa provocațiunei, și să arătati pe acușati ca avëndă cugetarea d'a jefui, d'a și resbuna contra orășaniloră Ebrei din Vâlcovă, vă respundemă că este ună argumentă așa de slabă, în câtă se întorče contra acușatiunei mai bine, de câtă a'i veni în ajutoră. Ce jafuri s'aă făcută în genere? Ce furțișaguri ati gășită assupra acestoră individe? Ce resbunări éráși, vă întrebămă? Ce maltratări, ce violențe și ce omoruri s'aă comisă în Vâlcovă de către acești acușati? Nu ati spusă nimica, pentru că nu ati dovedită nimică. — Déră, d-loră jurati, d-nu procuroră a vorbită că faptele acușate de d-sea, din Vâlcovă, suntă rezultatulă unoră propagande streine cu scpă d'a ne compromite! Lucrulă fiindă așa, nu am de câtă să'lă regretă; nu potă ănsă admite ca uă questiune așa de însemnată, așa de fină, a putută fi încredințată în mâna unui omă așa de simplu pentru uă assemine affacere, precum este ténêrulă professore Psicleanu; să i se încredințe de conducerea unei conspiratiuni de așa natură, este lucru ridiculă, d-loră jurati, și d-vóstră nu vă ve'ți opri ună momentă în fația unei assemine suppositiuni. Déră stăruiți d-vóstră, d-loră de la parquetă, a crede acésta? ei bine, atunci se ne permiteți a vă spune, că decă ati avută idea că acéstă affacere este rezultatulă unei propagande, apoi pentru ce d-vóstră n'ati putută se descoperiți pe adevêratulă criminale, pe agintele principale? Voiți ca se împăcati justitiă arruncândă ca jertfă nisce nenorociti? Și credeți că ve'ți fi ajutată la acésta de către jurati!

D-loră, între noi fie disă, póte că m'ași uni și eă cu ideia d-lui procuroră c'a fostă óre-care prepagandă, că aă fostă ómenī cari se interessaă d'a vedea turburări în aceea parte a României, fórte liniscită; déră pentru Dumneđeă, d-loră, încă uă dată, nu faceți din G. Psicleanu șefulă și conductorulă acestei propagande, mai întéiă: pentru că acésta este mai mare de câtă talia lui, și ală duoile, pentru că nu o probati cu nimica. Decă ară fi servită propa-

gandei streine, de care a vorbită d. Procurore, ară fi trebuită să se fi găsită ceva hărtii la dănsulă; trebuia să'lă fi prinsă în flagrantă delictă. Casa sea a fostă la dispozițiunea puterei esecutive, la discretiunea procurorului și a judecătoreului de instrucțiune, ce ați găsită la dănsulă? nimica, absolută nimica!

D-loră jurați, éttă totă ce am voită să dăică în privința acusațiunei, voi termină puindu-vă și eă uă considerațiune înainte: Dăcă propaganda a fostă, acestoră ómeni, cară suntă de față, nu li se póte imputa că aă fostă instigatoră; dăcă aă fostă instigatoră, apoi aceștiia eraă aiurea... Și regretă eă cellă ántéiă că poliția judeciară, condusă de ómeni așa de distinși ca d-nu procurore, n'a putută să urmărescă pe adevărați instigatoră, pe adevărați propagandiști, pe aceia cară aă interesă să facă assemine revolte, și a alergată dupe ună simplă palliativă, adecă dupe ună ce fórtă slabă; a voită să astupe gura justiției, să împace justiția cu nisce victime; acelle victime suntă acusați de față, d-vóstră énsă nu voiți se satisfaceti justiția cu așa sacrificiă!

Dăcă, d-loră, amă admite chiară, cum pretinde acusația, că acéstă mișcare a provenită din ună fanatică religióasă — ceea ce nu póte fi, fiindă ca faptulă de toleranță este proba cea mai patentă — ei bine, totuși faptele din Vălcovă nu merită urgia ce cere d-nu procurore asupra acusaților de față. Se póte că acestă simțimântă fanatică pentru religiune să nu altereze nici de cum ideile luminate alle honorabilului nostru Ministeră publică, să nu producă nici ună effectă assupră'i, și să nu'í ecartese din dătoria loră; din nenorocire énsă, tóte individele într-úă societate nu suntă egali nici chiară în aceeași tréptă a societătei. Astú felă de și s'a spusă, d-loră, că profanațiunea care s'a addusă în biserică nu mai este pedepsită de lege, și prin urmare nu mai póte fi uă scusă pentru acusați; departe d'a tă-

gădui acesteia d-lui Procuror, convenim cu d-sea că este așa. Déră, decă systemul legislațiunei nóstre a adoptatú d'acumú principiile înaltei civilizațiunii moderne în privința ideilorú religióse, d'a nu se mai considera ca profanațiune de cultú insultele ce se adducú unei religiuni, trebuie sê ținemú socotélă de tempulú ce urmédă sê mai trecă ponă ce poporulú intregú sã vã identifica cu acéstă lege, cu aceste idei; trebuie êncă tempú ponă cândú populațiunea sê ajungă în starea de cultură, în care a ajunsú Ministerulú publicú și alții cari 'i urmédă. Cândú tótă țerra-Románescă va ajunge așa de înaintată și luminată, cum suntú agenții puterei esecutive și judecătoresci de astă-dí, atunci credú, d-lorú, că nu va mai fi vorba de questiuni religióse, că assemine împrejurări deplorabile, ca cele de la Vâlčovú, nu se vorú mai ívi; ponă atunei ênsé, ponă cândú vomú attinge acestú idealú de perfectibilitate, nu puteți se fiți așa de aspri cu masele poporului, precum pretinde d-nu procurorú; mai alesú, o mai repetú, că nu aveți în casulú de față nimica constatátú că aceștia suntú acia cari aú făcutú desordinea; déră, admițindú și acésta, că póte a ramasú în spiritulú d-vóstré, d-lorú jurați, uă ideie ca acésta; că adecă acusații aú fostú părtași faptului acestuia, trebuie, domnilorú, sê ținemú socotélă și sê ne felicitámú toți că poporulú n'a fostú atâtú de selbaticú, precum 'lú a descrisú d-nu procurorú, și că grația, atâtú guvernului care prin înțelepciunea seá — pentru care i pastrámú recunoscință — a pututú sê liea măsurí la tempú, câtú și caracterului docile allú populațiunei, excessele s'aú opritú în comuna Vâlčovú. Suntú fericitú a constata că guvernulú împreună cu caracterulú docile allú populațiunei din Basarabia, unde fanatismulú âncă nu a fostú distrusú de ideile cele nuoi alle civilizațiunei, a pututú sê întimpene adevérate catastrophe, cari le vedemú reproducându-se în State cari se pretindú mai civilisate de câtú noi.

• Astú-felú, d-lorú jurați, d-vóstré nu puteți pronuncia ver-

dictul d-vóstră foră a nesocoti simțimintele ce suntă încă înrădăcinate în poporū, și pe care educațiunea cea nouă 'și propune a le modifica, mai alesū pentru acușați de față, cari toți s'aū născutū și crescutū, ba unii aū îmbătrănitū sub regimulū cellū aspru allū religiunei nóstre prea orthodoxe, și care a ajunsū pentru acești ómenī unū addevăratū simțimētū, unū simțimētū supremū. De acea đicū că trebuie sē ne felicitāmū că aū fostū blândi; și eū credū că, decă în Vălcovū nu s'aū commisū excesse mari, trebuie se mulțumimū și se recunóscemū ca ellū aū fostū impecatū chiarū de acestū simțimētū allū religiunei, care, pentru poporulū nostru de josū, este legea legilorū.

D-lorū, terminū cu uă ultimă considerațiune, pentru care încă ve rogū se aquitați pe acușați:

Ne-amū plānsū totū-dé-una de emigrațiunile cari sē facū în partea Romāniei din Bassarabia. Amū accusatū pe acești ómenī că nu vorū sē vinā la sórele cellū dulce allū libertăței nóstre, și se ducū mai bene sē trăiască sub unū regimū mai aspru.

D-lorū jurați, decă ași admite pentru unū momentū că acești ómenī, fiindū ei personalmente vinovați, nu arū afla clemența înaintea d-vóstră, decă i ați considera ca vinovați, ei bine veridictulū d-vóstră de condamnățiune nu numai că nu arū convinge pe nici-unulū din ei despre culpabilitatea faptului, dēră în locū d'a stavili emigrațiunea populațiunilorū nóstre din Bassarabia, din contra 'i ve'ți da unū sborū terribile, căci în cugetarea lorū vorū đice: «Nu mai avemū ce cauta și ce ascepta pe unū pământū cărmuitū de nisce legi, cari nesocotește și maltratédă simțimintele nóstre celle mai sante.»

D-lorū, coloniile din Bassarabia suntū uă populațiune eminamente agricolă și unū poporū docile și laboriosū; vė gândiți ce golū arū lăsa în finanțele nóstre uă emigrațiune ca acea care sē póte prevedea, mai alesū în fația nuoilorū și actualelorū necesități financiare. Așa dērū și dintr'unū

punctu de vedere allu interesului economicu allu țerei v'ăși ruga se aquitați pe acești accușați.

Ossebitu de acésta, d-lorú jurați, unú verdictu de condamnațiune pentru faptele din Vâlcovú, nu numai că arú fi nedreptú, déră eú 'lú ași privi cu îngrijire; pentru că, d-lorú, cândú acești ómení sê vorú convinge că religiunea nu mai însemnédă nimica, atunci abandonați numai la instinctele brute, mă temú se nu'í adduceți și se nu'í transformați în adevérate fiare selbatice. Ce garanție, vè întrebú, arú mái remânea pentru ordine? Credú că aveți îndestulá maturitate, și sunteți adevérați ómení ai ordinei, pentru a nu vè gândi seriosú la responsabilitatea și greutatea bunelorú séú relelorú consequențe alle verdictului d-vóstré.

Amú terminatú cerândú aquitarea.

D. A. Demetriad. D-lorú jurați și onor. Curte! Astă-dí 'nainte d-vóstré se tratéză despre sórta a 29 ómení, și dupé cumú veți veda din expunerile melle posterioére 29 a, ómení cu totulú inocenți; vè rogú déră a nu vè impaciencia, ci din contrá a ne da buna-voitóra d-vóstré atențiune.

Nu voiú răspunde la desvâlirea miđilócelorú pe care s'a basatú accușațiunea in expunerea făcută, pentru că honorabilulú colegú, in care am tótá stima și inaintea căruia plecú fruntea, a răspunsú cu destulú talentú inaintea d-vóstré in priuința acésta, și n'ași fi mái luatú cuvântulú, déca n'ași crede necesariú se răspundú la altú ceva, de câtú la acelle desvâlrí.

Ați vèđutú că accușațiunea, intenționatú, dupé mine, a făcutú inaintea d-vóstré uá expunere de motive prea pe scurtú, forá se vorbésca de tóte probele orale, care s'a addusú inaintea d-vóstré, și forá se vorbésca și de celle expuse in actulú de accușațiune. Credú că acésta s'a făcutú cu scopu ca noi, combáténdú numai probele expuse oralmente de d-sea, celle-l-alte probe, cari a fostú ascultate de d-vóstré, forá sê fie reproduse de d-sea, se rămână ne-

combătute, și se facă uă impressiune asupra spiritului d-vóstré.

Voiú lua déră acelle probe; voiú lua actulú de accusațiune, căria 'i s'a datú citire, voiú combate pe rândú fiecare din acusațiuni și astú-felú voiú arrätta că nîmîca nu este probatú.

D-lorú, ați ascultatú lectura actulú de accusațiune, in care se dice, că acești 29 nenorociți, in ziua de 16 Ianuariú, inarmați de ciomege și topóre, a distrusú lucrurile Ebreilorú din Válcovú! Nu 'mî voiú permite a merge ponă a nega că a fostú uă mică distrucțiune, déră din tóte probele adduse inaintea d-vóstré se constată óre uă adevărată distrucțiune, care se constituie crima prevédută de art. 354? Nu am auditú vorbindu-se de câtú de spargerea de câte-va geamuri și de câte-va uși. Martorii adduși de accusațiune, fiindú întrebați inaintea d-vóstré, a spusú toți că nu s'a spartú de câtú câte-va gémuri, că nici-unú Isdrailitú nu aú fostú lovitú nici maltratatú; că aceste turburări nu a fostú făcute de câtú de niște străini adunați in Válcovú intr'ua di de belciú; și că ei, cetățeni pacinici, s'a dusú, a luatú pe Israeliți, in linisce, și 'i a asicuratú la poliție, tocmai cu scopú de a'i scăpa de turburători. Faptulú déră astú-felú relatatú de martori, póte fi uă crimă? Potú fi criminali cetățenii pacinici, dupé cum s'a dísu, cari aú venitú in ajutorulú Ebreilorú?

Mai 'nainte de a cerceta decă acești accusați aú comisú faptulú ce 'li se impută, presuppunéndú pentru unú momentú că ei suntú acei ce 'lú aú commisú, a 'și putea se vinú și se punú appărarerea pe același tērámú, pe care s'a pusú accusațiunea spre a putea proba culpabilitatea nóstré, pe tērémulú indignațiunei produsă prin acea batjócóră addusă religiunei. Acestú procesú, d-lorú, este strînsú legatú cu procesulú tratatú alaltă-eri inaintea d-vóstré, și mulțumeseú justiției care a avatú ingrijirea se trâmétá aceste doué casuri in cercetarea acelorași jurați; mulțumescú

assemenea d-lui Președinte al Curței juraților și d-lui procuror general, cari au avut îngrijirea să se reguleze ca mai întâiu să fie cercetat faptul quellu d'ântaiu, care a dat naștere celui care este addus astă-zi în cercetarea d-vóstră.

Am disu, d-lorú, că acești accusați, cari sunt Români, pentru că fac parte din România, au putut simți o uă indignațiune, vedéndu că nu numai biserica, ci și vasele sacre din biserica noastră au fost pângărite de către Israiliții din Ismailú, precum se constată acésta din procesul tratatú mai înainte de d-vóstră, în care ați declarat culpabilitatea. Și în adevérú, cumú nu ne-am indigna cu toți cândú scimú că noi suntemú poporul celú mai ospitalierú, priimimú cu bracele deschise pe ori-ce străinú, care vine în țerra noastră, mai cu sémă pe acei-ce se plângú astă-zi, și probă că este așa, è că nici într'ua țerră din lume nu se găsescú mai mulți străini de câtú la noi, și mai cu sémă Isdrailiți. În care țerră suntú mai bine tratați Israiliții de câtú la noi, unde vinú cu nimica și facú averi illustre? În care țerră mai dice unú Israilitú, cum ați auditú pronuntiandu-se aci alaltă-eri de către unulú din acei complici ați crimei terribile de la Ismailú — că Politaiulú se simția fericitú cândú 'i da ellú bună dioa și 'i intindea mâna?!... Ei bine, cândú noi suntemú atâtú de indulgenți și toleranți, în câtú lăssămú ca în țerră la noi, alétura cu biserica noastră, să se ridice biserici de ori-ce ritú, foră se ni se fi imputatú măcarú vre-ua-dată că noi amú făcutú bisericei lorú ceea-ce ei a făcutú bisericei noastre, în locú de mulțumire vinú se ne isbescă în totú ce avemú mai sacru!...

D-lorú, 'mi amintescú cuvinte dise alaltă-heri de d-nu Procuror general : că «*religiunea este care légă pe omú cu divinitatea*» și pentru mine aceste cuvinte, vè declarú, că arú fi de ajunsú ca se vinú înaintea d-vóstră, și se cerú unú verdictú de disculpare pentru acești ómeni; d'erá nu mé voiú pune pe acestú tērémú, ca să se credă că din

sentimentu religiosu ați aquitată nisce culpabili. Voescă se se vadă că, decă voru fi aquitați, ei voru obține acésta pentru că nu suntă autorii acellorū fapte. Voiu cerceta, dără mai înteu decă aceștia suntă in adevărū autorii.

Quare suntă probele ce 'ni se adducū spre a stabili că acești accusați au comisū crima ce 'li se impută? — D-lorū, pentru unū momentū credū că este destulū se vorbescū numai de probele orale, cari se facū înaintea d-vóstrē, pentru că alaltă-eri a'ți auđitū pe d-nū Procurore generale spunēdū, și cu dreptū cuvēntū, că instrucțiunea de care trebuie se țină comptu jurații, este numai aceea care se face orale: érá de cele-l-alte instrucțiuni inquisitoriale trebuie se țină sémă numai Camera de punere in acusațiune. Basatū pe acestū raționamentū allū d-lui procurere voiū începe dără a cerceta in facia d-vóstrē: cari suntă probele orale cari v'a fostū addusse, și ce credință vē potū inspira acelle probe.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Care suntă dără acelle probe? Suntă depozițiunile martorilorū propuși de acusațiune, spre a proba că toți acești ómenī au comisū faptele de cari suntă accusați.

Ați vedutū, d-lorū jurați, că atátū din depunerea acestorū martori, câtū și din mărturisirile acestorū accusați nu au resultatū că ei au comisū faptulū. Martorii au spusū: că a existatū destrucțiunile de care se vorbește, de și într'unū chipū multū mai micū de cum vi se presintă; și întrebați decă recunoscū pe cine-va dintre accusații presentī ca autori ai acellorū destrucțiuni, au đisū că nu cunoscū. Imi adducū aminte énsē, că a fostū unū martorū care a recunoscutū pe Radianovū și pe duoī alții. Se vedemū faptulū in care a recunoscutū pe Radianovū și pe alții, decă era unū faptū criminale séu nu. Ce a đisū acellū martorū care, dape cum ați vedutū, era servitorū la una din părțile civile? V'a spusū că, întrandū într'ua casă, a găsitū pe acești duoī accusați: Radianovū și Psicleanu, însoțiți de unū allū treilea, care nu este aci, fiindū într'ua stare de beție

complectă, că sparseră nisce gémuri, și că dënsulü invi-tându-i së iasă affară, ei nu s'au oppusü nicî de cum, ci din contra, luându'lü pe dupe gätö, au eșitü cu toții affară și s'au liniștitü.

Ei bine, d-lor, este acësta crimă prevedütă de art. 354? Apoi dëcă amü dice că spargerea cător-va geamuri de către nisce ómeni beți este uă crimă care së'i adducă înaintea Curții juraților, eü ve mărturisescü că în acestü județü, unde së face vinü multü, ar trebui së se facă nu 15 zile pentru o sessiune, ci 60, pentru că s'ar puté întampla a-dese că mergändü nisce ómeni beți pe ulițe, se spargă unü geamü, și éttă că arü fi adduși înaintea d-vóstrë ca criminali.

Nu credü că honorabilulü representante allü ministerulü publicü va merge pone a spune că acësta este uă crimă, și că prin urmare së póte imputa acestorü duoî ~~accusați~~ crima de destrucțiune.

D-lorü jurați, ca se ve probedü că nicî unulü din acusați nu se constată că au făcutü faptulü pentru cari suntü adduși înaintea d-vóstrë, este că însuși d-nu procurorü în expunerea sea de motive a disü: «că n'are probe, pentru că-i este imposibile a proba pentru toți, cumü s'arü cere së probeze pentru unulü singurü» Apoi, dëcă justiția trebue së fie atätü de scrupulósă, ca pe unü singurü omü së nu 'lü condamne foră probe sigure, cum ați putea condamna pe 29 ómeni numai pe bănueli? Dëră s'arü putea dice: că dupe mărturisirea unorü martori, toți locuitorii din Vâlcovü au comisü acelle crime, că aceștia suntü locuitorii din Vâlcovü și, prin urmare, ei au comisü acelle crime. — Dëră numai aceștia suntü locuitorii in Vâlcovü? Nu, suntü mai mulți. Dëcă suntü mai mulți, pentru ce nu 'i ați addusü pe toți? Pentru că ați recunoscutü că n'au fostü toți. Prin urmare, in Vâlcovü au fostü și ómeni cari n'au luatü parte la distrucțiunii. Cu ce ne probați dëră ca între acești accușati, cari suntü locuitorii din Vâlcovü, nu

suntă și din acei cari n'aŭ luată parte la demonstrațiune. Se pôte întâmpla se fie unul măcară, și potența d'a se afla între dênșii unul măcară dintre inocenți, trebuie să vă facă să aquitați pe toți. Marele Cicerone dice: *melius est absolvi nocentem quam condemnari innocentem*. Mai bine se scape viniovați de câtă să se condamne nevinovatulă.»

»Crima s'a făcută, dice acusațiunea, și ne trebuie se găsimu criminali ca să'i pedepsimă» Găsitua'ți? Dispuneți de agenți auxiliari; de ce nu ați găsit cu ce să ne probați cumă că acești accușați suntă adeverații faptuitori? Ne probați acésta? Nu! nu ne-o probați cu nimica.

N'ași fi mai combătută probațiunea ce voesce a se face cu mărturisirea făcută înaintea judeului instructore, decă ași fi sigură că d-vóstră sunteți de opiniunea de care este d-nu procurere generale, precum și eă, că nu se liea de basă înaintea juraților, de câtă instrucțiunea care se face orale înainte, d vóstră; vedindă ênsă că d-nu Procurore allă tribunalului, delegată astă-đi de d-nu Procurore generale, nesciindă theoria susținută alaltă-heri de d-nu procurere generale, vine și voesce a se servi de uă assemine probă, mă simtă datoră a examina și ce credință pôte face dênșă. Observă, d-loră, că in actulă de acusațiune ni se spune: că contra unora aŭ dreptă probă mărturisirea făcută înaintea judeului instructore, pe cândă înaintea d-vóstră aŭ negată. Contra altuia găsierea unui săpună, și contra altora recunnóscerea agenților de poliție și pacienților.

Voi împărți și eă pe accușați în trei categorii, după cum se împartă chiară de d-nu procurere generale in actulă de acusațiune.

Se dice că in contra a 23 suntă ca probe că s'a comisă aquelă faptă, mărturisirea loră ênsuși făcută înaintea judeului de instrucțiune.

D-loră, admițindă chiară că acelle mărturisiri aŭ fostă făcute înaintea judecătorului de iustrucțiune, putemă con-

sidera óre acésta ca uă probă spre a'î trãmite la pușcãrie? Mãrturisirea singurã póte face proba?

Honorabilũ d-nu Procurore generale a d'isũ alaltã-heri : cã nu este destulũ acésta mãmrturisire singurã, ea nu póte fi uă probã; ea trebuie, spre a puté fi ca probã, sã coincide cu alte fapte, din care sã se vadã ponã la evidența cã faptulũ este commisũ. Care suntũ faptele cu care se concórdã mãmrturisirea lorũ, pentru ca aquéstã mãmrturisire sã póta servi de probã acusațiunei?..... Ați vëdutu mãi multũ: ați vëdutu cã acusațiĩ aũ negatũ înaintea d-vóstrẽ cã aũ declaratũ înaintea judecãtorului de instrucțiune ceea-ce se dice cã aũ declaratũ.

Nu venimũ, d-lorũ, sã dicemũ cã quelle arrëttate de judecãtorulũ de instrucțiune nu suntũ adevërate, quẽ adicã judecãtorulũ de instrucțiune de la sine va fi trecutũ acésta; dérã ați vëdutu cã acusațiĩ, cari aũ venitũ înaintea d-vóstrẽ nu sciũ romãnesce, ci rusesce. Judecãtorulũ care a fãcutũ instrucțiunea, nu scie rusesce, ci numai romãnesce; cumũ a pututũ dérã sã se înțelégã cu acești acusați? Nu putea de câtũ numai prin interpretũ. Cine a fostũ acellũ interpretũ? Ați vëdutu chiarũ din interogatorulũ martorilorũ cã interpretulũ era polițaiulũ, și acellũ martorũ, care era ad-dusũ înaintea d-vóstrẽ, este sub-comisarũ. Apoi óre acellũ interpretũ, interpretat'aũ fidelũ totũ ce a respunsũ acusatulũ? Nu scimũ nimica; și nici d-nu judecãtorũ de instrucțiune nu póte sã ne assigure, fiindũ cã nu scie rusesce. Nu putemũ sã acordãmũ încredere acelorũ agenți de politie, fiindũ quã ei suntũ interesați a gãsi totũ-dé-una unũ criminale cândũ se commite unũ faptũ. Affarã de acésta acusațiunea nu ne-a arrëtatũ nici-unũ actũ prin care sã se constate cã acellũ interpretũ a fostũ supusũ la jurãmentũ, și chiarũ cândũ arũ fi jurãmentũ, potũ pune credința pe acellũ jurãmentũ fãcutũ de acellũ tãlmaciũ, cândũ ellũ dice: cã unulũ din acusați nu' scie carte, pe cândũ, dupé cum ați vëdutu și d-vóstrẽ, ellũ scia sã scrie?

Vedeți dără quă acellū translatore nu reproduce fidelū declarațiunile accusaților. Acéstă înduoială mai rezultă și din altū faptū. Dcă veți lua interogatoriile, veți vedea că mai tôte suntū uniforme, că mai in tôte este aceeași idee; mai in tôte suntū aceleși expresiuni. Ce putemū sē vedemū de aci? Nu putemū vedea alta, de câtū că elle aū fostū făcute de aceeași persónă; și persóna care era totū aceeași la tôte interogatoriile, era translatoriū, care, după cum am disū, erau interesatū sē găsescă nisce autori ai faptului, temându-se sē nu 'și piardă postulū lorū de nu va pôte descoperi acéstă. Ceea-ce bănuescū este dără, nu atestațiunile judelui de instrucțiune, ci traducțiunile translatorului, care nu pôte fi controlatū, și care era interesatū a găsi criminali.

Alaltă-heri s'a spusū: că constatările făcute de Judele de instrucțiune nu potū face uă probă inaintea juraților. Apoi, dcă aceste nu potū face uă probă, cu atâtū mai puciniū traducerea făcută de unū commissarū nu pôte face uă probă.

Mai este Psicleanu, care încă de la începutū a declaratū că nu a făcutū acestū faptū, că, dcă a fostū luatū in acéstă cétă, cum a mărturisi'to singurū, a fostū luatū cu forța; și că dēnsulū, in timpulū câtū a fostū, nu a comisū nici uă distrucțiune. Vedeți că nu se adduce nimica contra declarării lui, din contra, marturii spunū că a vėdutū cum 'lū a luatū mulțimea foră se spună că a participatū și dēnsulū la distrucțiuni. Ce culpabilitate pôte fi dără asupra lui, cândū se probéză că cu sila a fostū luatū de mulțime? Cine pôte resiste mulțimei? Și apoi, luatū chiarū, ce a făcutū ellū? 'Lū accusă pe ellū mai tare, dice că a fostū capū acellei cete! Priviți și d-vóstrē pe Psicleanu. Are elū vigórea; are măcarū chipulū de a conduce uă cétă atâtū de mare, compusă din toți locuitorii din Vălcovū?! Vedeți câtū suntū de slabe argumentele adduse de accusațiune.

Sē luămū acum pe cei-l-alți optū accusați, contra că-

roră parquetulu nu ne dă nici uă probă, ci ne spune numai că suntă denunțiați de pacienți. Unde suntă acelle denunțări că a fostă și acești optă? Și chiară decă ară fi, potă se vė convingă pe d-vóstră acelle recunnósceri, când'i vedeți constituiți parte civile ceréndă 40,000 #?! N'ară fi óre interessulă care 'i face se declare acésta? Decă veți crede acelle declarațiuni, atunci trebuie sė se condamne la 40,000 #. Acésta este ținta părții civile sė se vedă încă uă-dată mai bogată, ca acella, care dicea că polițaiulă era fericitū cândū 'i intorcea salutulă; mai târđiū, cândū va fi mai bogatū, sė pótă dice pentru unū funcționarū mai inaltū, ceea-ce dicea pentru polițaiū. Și in contra acestorū optă nu este dără nici uă probă. Chiară marturii nu a recunoscutū într'ensii pe turburători. Acei marturii a arătatū tocmai că turburarea s'a făcutū de străinii ce venise în Vălcovă, căci era și de tégă.

Din acestea tóte credū, d-lorū jurați, că v'ați formatū pe deplinū convincțiunea că nu se póte pune mâna pe nici unulū că sė se dică: acesta este autorū. Pe câtă vreme dără nu vė póte proba că aceștia suntă autorii faptului, și nu vė póte forma pentru nici unulū asemenea convincțiune, credū că prin verdictulă ce veți da, 'i veți declara neculpabil, și veți pune în pozițiune pe acești nenorociți, cari zacū de atâtea luni in temniță, părinți cari aū copii și fi de famillia, cari susținū bėtránețele părinților lorū, sė se întórcă lângă famillii. Nu veți lăssa, d-lorū jurați, ca a-quelle nenorocite suflete, cari asstéptă hrana de la brațele acestorū accusați, cari suntă cu toți inocenți, se fie reduși in stare de cerșitorie, privându'i de singura lorū avere.

D. G. Căpitănescu. D-lorū jurați! Mai 'nainte de a intra in materiă, permiteți'mi se vė declarū că voiū fi fórte concisū, nu voiū face mai multū, de câtū se mē resumū asupra unorū puncte ce 'mi se parū mai importante, fiind-că celle mai multe s'aū relevatū de cei-l-alti confrati.

Honorabilulă represintante allū Ministerului publicū vė

spune că acușații traduși 'nainte d-vóstré aũ nesocotitũ niște drepturi mari, câștigate de ei foră muncă, aũ desprețuitũ legea, puindu'se mai pre susũ de ea, comițindũ crime terribile, și conchide cerẽndũ de la d-vóstré unũ verdictũ de condamnare.

D-lorũ jurați, este adevãratũ cã într'unũ orãșelũ situatũ pe malulũ Dunãrei, locuitũ numai de Ruși și de Lipoveni, s'a commissũ unũ faptũ regrettabile; dérã nu e mai puçinũ addevãratũ cã d-vóstré, cari sunteți chiãmați a vã pronuncia assupra acellui faptũ, trebuie se cunnósceți imprejurãrile cari 'i a datũ nașcere, trebuie sã vã convingeți decã aceștia suntũ adevãrați culpabili, ca se 'i pedepsiți, și, in fine, trebuie se vedeți cari suntũ probele pe cari se basésã honorabila acușațiune, quãndũ susține cã aceștia suntũ adevãrați culpabili.

Ce vi se adduce de cãtre honorabila acușațiune ca probã cã aceștia suntũ adevãrați culpabili? Vi se spune cã probele suntũ mãrturisirea lorũ proprie și faptulũ materiale, in fine, cã proba este chiarũ simțulũ d-vóstré. D-lorũ, este adevãratũ cã faptulũ materiale existã, dérã sã vedemũ este ellũ óre constatatũ in limitele legi? — Actele de instrucțiune spunũ cã aũ existatũ autorii, si cã ei nu potũ fi alții, de câtũ acești nenorociți traduși inainte d-vóstré, dérã acelle acte le priimiți d-vóstré ca acte probatorii, și le credeți indestulãtore ca cu mãna pe consciința sã puteți dice: *aceștia suntũ autorii crimei?! Eũ suntũ sigurũ cã nu, și ẽttã pentru ce: Însuși acușațiunea in conclusiunile sãlle ați vãduțũ cã are uã mare induoelã, cãci v'a disũ: «Nu toți din ei suntũ culpabili!... In acẽstã affacere a trebuitũ se fie instigatorii, propagande, pentru cã acești ómenii sã se determine a comitte fapta ce li se imputã!»* Va se dicã însuși honorabila acușațiune este convinsã despre innocența preveniților, și 'n adevãrũ, d-lorũ jurați, ori cine cunnósce, acești locuitori ai Bassarabiei nu póte dice altũ felũ, și nu póte unũ momentũ mãcarũ se credã cã ei, cari suntũ ómenii cei mei pacinici, arũ putea comitte asemenea crime.

In câtă privesce probele că acușaii suntă autorii faptului, d-nu procure v'a đisă cu incredere, făcendă allusiune la instrucțiunea de la fația locului: «D-loră, suntă probe despre culpabilitatea loră, suntă marturii.» Permiteți-mi se vė declară că foră a pune in bănuială instrucțiunea făcută la fația locului, vomă đice că constatările sėlle trebuie sė facă credință; însă voiă aminti că în processulă profanațiunei bisericei cathedrale din Ismailă ni s'a spusă cu multă talentă de către honorabila acușaiune: că *actele judelei de instrucțiinne facă probă la Camera de punere in acușaiune; că jurați trebuie se țină sėmă de instrucțiunea orală, care se face dinaintea Curței cu jurați, őră nu de instrucțiunea inquisitorială făcută de judele instructore.* Cum! astă-đi nu se susține aceeași teoriă?! Se fi fostă őră acestă favóre exceptionnale atunci, tocmai pentru că era vorba de uă profanațiune care trebuie se indignese pe totă omulă?!... Apoi nu trebuie se scăpați din vedere, că in casulă de fația nu a putută se se facă uă constatare consciințiosă, fiind-că faptulă s'a commissă intr'ua đi de tērgă, cândă mulțimea străiniloră affluenta in Vălcovă, și prin urmare este fôrte possibile ca chiară acei străini se fi commissă turburarea, őră nu acești preveniți.

D-loră jurați, vė mai spune őră Ministerulă publică: că decă nu suntă de ajunsă constatările făcute pentru a da ună verdictă de culpabilitate, apoi bunulă simță și calamitățile la quari potă da nascere aquitarea, trebuie se vė determine la condamnarea preveniților. őră dēră că insuși Ministerulă publică recunșcelipsa de probe și se referă la simțulă d-vostre. O! apoi cândă este vorba de bunulă simță, suntă sicură că d-vostre in lipsă de probă sufficientă, că aceștia suntă autorii faptului, și că ei 'lă aș commissă cu intențiune, sciindă că face unu lucru pedepșită de lege, nu'i veți pedepsi numai pe vorbe.

Așă dēră chiară bunulă simță vė spune că nu puteți pedepsi nisce ómeni, pe câtă tempă nu existe nici uă probă

despre culpabilitatea lor și, pe câtă vreme nici nu se poate sci decât faptul ce se impută acellor omeni, s'a sevêrșit de ei seú de mulțimea străinilor ce afluenta Vâlcovul în acea ți.

Sosescú la allú treilea punctú: cauzele quari aú datú nas-cere acestei turburări.

D-lorú, decât ori-ce fiență omenéscă merită respectú pen-tru că are rațiune, *Dumnezeú*, fiență sublimă, nemărginitú raționabile, trebuie să aibă cea mai mare venerațiune. Lo-cuitorii orașului Vâlcovú, de și se gădescú într'ua stare de cul-tură mai înappoiată, sentimentulú religiosú 'lú aú multú mai desvoltatú de câtú noi, și acesta nu surprinde pe nimene, fiend-că, convicțiunea despre divinitate și lucrurile divine nu este știință, ci numai credință. Așa déră, acești ómení carí aú sentimentulú religiosú atâtú de desvoltatú, cândú aú vèdutú biserica cathedralé de la Ismailú profanată în modulú cellú mai nedemnú, cândú aú vèdutú vasele sacre aruncate în locurile cele mai murdare, naturalmente aú trebuitú să se indignese și se alunece pe acéstă pantă, cre-dinđú că satisface divinitatea insultată! Nu face îndouială déră că cauza acestei rescóle a fostú attingerea addusă religiunei.

Admitú chiarú că și unii din accusați aú participatú la comiterrea faptului. Eí bine, chiarú în casulú acesta, ați putea d-vóstré se condamnați acești ómení, pentru că într'unú momentú de indignațiune, cândú aú vèdutú religiunea lorú pangarítá într'unú modú atâtú de infamú, s'a revoltatú? Eú credú că nu! Apoi nu scăpați din vedere că ori-de câte ori cine-va commite unú faptú, în urma unei provoca-țiunii, Codulú Penale nu 'lú pedepsece. Și aci, provocațiunea ați enostatat-o prin verdictulú d-vóstre de herí că a existatú. Prin urmare, chiarú în acéstă hypothesă, faptulú ne fiindú sevêrșitú cu intențiune culpabilé, cumú ați putea d-vóstré să veniți cu unú verdictú de condamnare?

D-lorú jurați! Pe câtă vreme déră Ministerulú publicú

nu presintă nici uă probă despre culpabilitatea preveniților, că ei suntă acei quară aș commisă crima; pe câtă vreme faptulă nu s'a sêvêșitū de câtū în urma unei provocațiuni, d-vôstrê, cari sunteți judecători consciințioși, veți aprecia faptulă și, decă veți găsi că acești ómenī s'a determinatū a'lū commite în scopū de a se îmbogăți, veți lăssa la uă parte considerațiunile de familiă, și de humanitate și'i veți trāmite în pușcārie. Êră decă vê veți convinge despre innocența acestorū ómenī, pe care amū probat'ó, veți veni cu unū verdictū de aquitare, 'i veți trāmete în familiile lorū, și vorū adduce laude lui Dumneđeu că'i ați scāpatū de uă condamnare cerută pe nedreptū de către onor. accusațiune.

D. Procurore Generale, P. Borșu. D-lorū Giurați! Cunnósceți din expunerea de heri subiectulă acestei cauze; ați ascultatū depozitiunile martorilorū și interogatoriile accusațilorū; ați audītū accusarea susținută de d-nu procurore de lângă tribunale, ce l'amū fostū delegatū sê mē assiste, cum și cuvintele appārarei. Credū cu tóte aceste că questiunea merită încă de discutatū, și de aceea liaū replica.

Tóte motivele apārarei se reducū la următóarele trei puncte: că accusațiunea nu póte proba decă s'a urmatū devastațiuni și destructiuni, nici decă accusații de față arū fi autorii acestei crime, cu atātū mai puçinū intențiunea criminale. În fine, după appārare, pe banculū acusațiunii, în stereotypiculū seū limbagiū, staū victimele innocenții, cari nu reclamă dela d-niī jurați de câtū unū verdictū de aquitare. În alți termenī, appārarea, care ne attribuesce uă eloquență arđetóre, ne face întrebare: s'a devastatū seū nu în dioa de 16 Ianuarie casele Israelițilorū din Vălcovū? Autorii acelorū devastațiuni sê fie chiarū accusații de față? Sê fie comissī dênșii faptulă pentru care suntă accusați cu voință în sensulū legei? Êtă puncturile la care suntemū dētori sê respundemū.

Domnilorū! Unū faptū se petrece sub ochii nostri, mai mulți aș avutū ocasiunea sê 'lū vadă; și cu tóte acestea u-

niî 'lă narréză într'ună felū și alții într'altulū. Fie deprinderea de a observa în micū, fie de a observa în mare, fie plăcerea și usulū de a narra după impressiunea ce face faptulū assupra sufletului: acel'ași actū identicū nū inspiră aceeași identică convingere pentru fie-care. Déca convicțiunile homenesce potū divergi prin differite externe circumstanțe, cellū mai mare bine ce se adduce causei adevărului, este de a ne strădui se găssimū din ênsăși acele împregiurări, fōră a ne lăssa influențați, cumū unū actū s'a consumatū.

Societatea are legile penalī și magistrații poliției judeciare, care o apera și susține contra faptelorū pedepsibili și contra acellorū ce le commitū. Descoperirile și cercetările acestorū magistați facū probă în jiuștiție despre veracitatea unū faptū. Asemenea descoperiri nū ne lipsescū în cauza de care e vorba. Mai ântēiū avemū douē processe verbali alle d-lui Substitutū de Procurorū de lângă tribunalulū de Ismailū, unulū de la 22 Ianuarie și altulū dela 30 Ianuarie. Prin primulū procesū-verbale d-lū Substitutū ne relatéză că a vëdutū *propriis sensibus* mărfurile Ebreilorū aruncate pe strade, uși și ferestre sfărimate, vase distrusse, și că la unele case nū a remassū de câtū păreții. Prin celū allū duoilé procesū verbale d-sa constată din arrētările marturilorū oculari și din propriile declarațiuni alle celorū mai mulți din acești accusați, nū vomu dice și din arētările pațiențilorū Ebrei, că faptași, cari aū îndeplinitū acele acte de vandalismū suntū tocmai ómenii de față. — Vine cu ceva honorabila apperare sē rēstōrne adevărulū ce conținū aceste acte de constatare? Cu nimicū.

Chiarū aci heri înainte acestei Curți ați auditū depunerile a șesse marturi: d-nii Grămădeanu, Carapetrea, s. a. cari toți aū mărturitū că aū vëdutū cu proprii ochi cumū s'aū urmatū jafurile, cumū s'a distrusū vasele, ușele și ferestrele, cumū lucruri și obiecte mobili erau arruncate în șanțuri, cumū, în fine, rufele și vestmintele Israelitiilorū erau asvirlite pe

strade; că devastațiunile au ținut totă ziua de 16 Ianuarie și noaptea pona adouădi demăneța: și, în fine, că Ebreii în adevăr nu au fost maltratați, prindându de veste și putându se scape fugind care încotro, și mai cu seamă preste Dunăre în Turcia. Coincidu cu acelle depozițiuni și declarațiunile pacienților Ebrei, cari spun unanimu: cum acești resvrătitori năvăliră în casele lor jefuind și stricându. În fine, acești accușați ênșiși nu au negat înaintea judelei de instrucțiune faptele commise, cercându numai a se scusa că, deca au vroit se termineze cu Israeliti, a fost spre a resbuna religiunea și biserica profonată prin sacrilegiul dela Ismailu. Interogatoriile lor dela pagina 18 și următoarele a dossariului aceste cause, și pe care d-vóstru, domnilor giurați, puteți se le cetiți, sunt uă probă complectă că faptele sunt mărturisite de accușați. Mi se va dice că ei acum au negat înaintea Curții. Intrebă dera pe honorabila apperare cari sunt temeiurile negațiunii lor? Marturii spun că s'a commis crima; parquetul ênsuși a observat'o la fația locului; Israiliții naréză nenorocirile lor, și accușați chiaru, puși înainte evidenței, în cursul instrucțiunii, nu au putut atunci nega nelegiuirile lor: și acum aru fi uă probă sufficientă de a resturna tóte aceste întemeiate adevăruri, după uă simplă deplorabilă maestrítă și usitată formulă *nu știu, nu cunoscú nimicú?* Eú susținú din contra, că tocmai confessiunea precedentă și negațiunea actuală, întărește accușațiunea nóstră că faptele s'au commisú. Nu cumú-va se va recurge la unú altú stereotipicú expediente de apperare, că confessiunea accușătorilor nu a fost din spontanea lor voința, ci a fost extórsă prin torture? Când apperarea s'arú crede se se pună pe acestu terenú, nu scimú cum arú puté se ne convingă că autoritățile, cari nu au fost în stare se înfrineze furórea acestorú rebellí, arú fi fost mai în stare se useze de asemenea nedemne miđlóce! Suntú dera de părere a declara, precumú ênsuși apperarea a recunoscutú mai la urmă,

după mai multe întorseturi, că faptele urmate la Vălcovă s'au comis.

Să trecem la punctulă allă duoilă. — Ne întrebă apărarea, și cu dreptă cuvântă, decă acușaii de față suntă autorii crimei pentru care 'i amă tradusă aci. Lăssândū, d-lorū giurați, la uă parte procesele verbale alle d-lui substitutū, și revenindū la instrucțiunea orale făcută înainte Curții, găssimū din depunerile a catorū-va marturi suficiente probe în privința mai multorū din acușaii de față. Decă Curtea permitea auzirea subū giurământū a tutolorū marturilor notați pe lista noastră, pôte că mijlőcele acușaiunii arū fi fostū multū mai complete... Din mărturia lui *Nichiforū Ungurovū* ați auzitū, d-lorū giurați, cumū unulū din principalii acușaii, *Luca Radianovū*, în demănēta de 16 Ianuarie întâlindu-se cu primariulū orașului, 'i cere permissiunea de a bate pe Ebrei numai vr'ua trei ore! și la care primariulū 'i a răspunsū sē se astēpere, căci legile pedepsescū assemene fapte. Nu multū după acēsta, spune martorulū *Florea Cantaragiu*, că de uă dată mai mulți indiviți, constituindu'se în cete, și Radianovū venindū în mijloculū lorū, aū începutū acelle grupe sē strice geamuri și uși, începândū de la casa stēpānului sēū *Lebanovici*

Avemū între acușaii pe *Gheorghe Psicleanu*. Sciți cine este dēnsulū? Acesta este heroulū dramei, care abandonândū cathedra professorale, de unde trebuia sē predicē studențilorū amorului aprōpelui, respectulū proprietății, toleranța religiunilorū, venerațiunea legilorū și cultulū ordinei publice, s'a pusū în fruntea Lipovenilorū, dândū celū mai întristatorilū exemplu de depravațiune, de destrucțiune și rapiri! De douē ori culpabile înaintea societății și a națiunii este acestū apostolū allū opressiunii și alū immoralității publice! Mărturisirea lui *Petre Nicolae* arrată detaliurile acțiunii lui Psicleanu, cumū dēnsulū respunse cu plăcere la apelulū turburătorilorū, punēdu-se în centrulū grupei, și începndū operațiunile odiōse alle jafului și ruinei. La

dênsulă a casă s'a găssitū chiarū objecte predate. precum săpunū amestecatū cu fidea s. a.

Avemū între accusați pe *Echim Rubanski*. Acesta e a-cellū care a apucatū de pectū pe martorulū *Nichita Pelicov*, apostrophandu-lū: tu esci protectorulū Ebreilorū. Cu multă anevoință Pelicov scăpândū a fugitū, însă a observatū cumū s'a făcutū jafurile de Rubansky și alți accusați.

Arū fi inutile se vē înșirū tôte probele, cari cadū și în sarcina celor-lalți accusați: elle se întemeliază pe mărturiū demne de tōtă credința și despre care a vorbitū îndestulū d-lū Procurore, care n'a assistatū. Suntū însă patru accusați: *Carpu Scupov Andrei Vofcenco, Sinovei Sistopalovū și Mina Boiarenco*, în contra cărorā avemū slabe indicie; și preferimū a ne retrage acusațiunea. Dérā despre cei-lalți, cari aū confessatū crima lorū înaintea judelei instructorē, și contra cărorā avemū probe, nu-i vomū sub-strage dela dreptatea judecătii. Nu credū că honorabila appărare arū dori acumū, spre uă mai completă satisfacțiune, să adducemū aci tôte acelle trophée gloriōse alle heroilorū pe cari i sustine cu atâta focū!

Se trecemū, in fine, și la *punctulū allū treilea*, care este cellū mai importante, și care, în adevērū, meritā discuțiune. Accusați noștri, dice appărarea, aū făcutū acelle distrucțiunii și devastațiunii din cause independenti de a lorū voință. Sacrilegiulū commissū în cathedrala din Ismailū, profanațiunea altariului, suntū acte, cari a trebuitū să revolteze sentimentulū religiosū allū acestorū accusați. Intrebū și eū la rândulū meū pe honorabilii d niī advocați să ne răspundă în ce timpuri ne aflămū? A reculatū progressulū la acelle țille obscure, cândū sub motive religiōse se executāu celle mai mari acte de barbariā, cândū se condamnaū chiarū acei ce profesāu uă credință ce nu era agreată? Cine ore arū avē dreptulū să întrebe pe altulū la ce cultū aparține? Și de la acēsta ore să depindă respectulū personalității și a libertăți individuale? Cândū asse-

mene principie arū predomina educațiunea noastră, lumea civilisată arū fi autorisată se ne qualifice de Hotentotî. Inse nu! Eū nici uă dată nu potū crede că motive de religiune aū provocatū pe acești accușați la comiterea crimei, pentru care 'i accusămū. In România libertatea religiōsă a fostū totū atâtū de vechiă ca și națiunea. Aū pututū fi în alte țeri lupte crîncene din motive religiōse, însē nicăiurē consciințele nu aū fostū mai respectate de câtū la noi. Dēcă tendințele accușătorū arū fi fostū sē resbune religiunea profanată, dēcă mobilulū religiosū arū fi provocatū fanatismulū unorū bigoți: pentru ce dēnșii nu s'aū resculatū îndatā în urma sacrilegiulū urmatū in cathedrala din Ismailū, și aū lăssatū sē trecā 22 de zile. Furtulū în biserică s'a făcutū la 25 Decembrie 1871, și rescōla la Vălcovū nu s'a urmatū de câtū la 16 Ianuarie 1872. Permiteți'mi, d-lorū jurați, a nu mē uni de locū cu părerea apparerei, și a vedē aiurē mobilulū acestei crime. Suntū spirite perverse cari cautā în desordini unū profitū, și 'lū găsirā în favorabila occasiune a sacrilegiulū de la Ismailū. Pretinsulū fanatismū a fostū setea care s'a stinsū în sticlele de rachiū și în buțile de vinū deșertate! Appērarea cređindū a micșora scandalulū faptelorū petrecute, susține că nu s'a commisū nici unū omorū, ca și cândū era trebuință și de cadavre. Cine șcie dēcă neluādu-se māsuri de autorități, și dēcă Israelitiī nu scāpāu furōrei turburătorilorū trecāndū Dunărea; cine șcie, dīcū, dēcă nu se întēmplā și assemene nenorociri. Inse atunci amū avē a face aci cu assasini, și cuvēntulū nostru nu arū fi atâtū de ușorū! Nu cumva amū trebui se transigemū cu defensorii accușătorū spre a vedea în acești destructori protectorii religiunei chreștine? In assemene casū amū trebui sē apostrophāmū cu d-niī advocați: abandonați, d-lorū jurați! fotoliurile vōstre, căci societatea și religiunea ultragiată este resbunată de accușaii noștri! Dērā ore unde amū merge cu assemene theorii periculōse? Care mai pōte

fi siguranța individualității și proprietăți omenești? Ascultându cinea pe honorabila appărare în cuvintele și mijlocele ce le propune, i se pare a se entusiasma în lectura vechilor legende alle poezilor antică: 'i se pare că citește *Iliada* lui *Homeru*, și că vede pe *Minerva* și *Junone* declarându resbelu celorlalte deități. Frumose învățăminte pentru cultura poporului român! Resbunarea crucei ultragiate 'i a împinsu se li ea ciomege și topore! Profanațiunea religiunii chrestine 'i a autorisatu sa jefuiasca averile, se distrugă casele Israeliților!

D-lorū jurați! Eū cunoscū unū principiū mai înaltū de câtū ori-ce: *nimănuū nu 'i este permisū a'și face sieși dreptate, și nimene nu pôte fi judecatorū în causa propriă.* Ei bine! Acești accusați, decă se-aū cređutū atinși în sentimentele lorū religiöse, erau ei însuși în dreptu a se satisface? Déră atunci unde mai este libertate, unde mai este siguranță, unde mai este ordine! Cine pôte se ne asiguraze că mâne asemenea fapte nu se vorū reinoui în Basarabia? Pentru a înfrina desordinele, pentru a assigura libertățile publice, sunteți d-vóstrē aci instituiți. Vedeți pericolii la cari potū se expună asemenea scene repetindu-se, vedeți spaima care pôte se copriñdă pe toți Israeliții, cari prin a lorū commerciū îndestuléză atâte necessități. Religiunea nu trebuie se servescă de pretextū spre a ațitua cetățianilor contra cetățianilor; diferența de cultū nu se cuvine a servi de mijlocū spre a excita pasiunile celle mai terribili. Eū suntū convinsă că d-vóstrē, la a cărorū verdictū privește ochii întregți lumi civilisate, sunteți profundū pătrunși de înalta misiune ce aveți. Și legile și societatea de la d-vóstrē astăzi astéptă mai multū de câtū ori-cândū siguranța unei drepte judecări. Faceți déră, ca consciința d vóstrē luminată se protesteze contra acelu pre-tinsū fanaticmū, declarându culpabilitatea acestorū accusați: și atunci fiți siguri că veți bine-merita de la patriă

D. Ghisdeanu. D-le președinte, d-lorū jurați, d-le Pro-

curorū generale! Pentru prima oră debutū în această nouă carieră de avocatū ce 'mi amū alesū; sperū dără că de la unū debutante nu veți cere, precum ați cere de la unū altulū care arū fi exercitatū de multū tempū această onorabile professiune.

D-le Președinte, ca unulū ce dupe 15 ani de absință din acestū orașū mă întorcū astăzi, în mijloculū concetățianilorū mei, spre a îmbrășișa această nobile professiune; ca unulū ce pentru prima oră mă întilnescū cu d-lorū pe tărîmulū discuțiunilorū seū faptelorū publice, credū că ași fi în dreptū să cerū indulgința d-vostre d'a întreține pe honorabilulū publicū Buzoianū unū momentū despre mine.

Suntū însă aci la barra justiției nișce victime care adastă de multū, de multū deja unū verdictū de aquitare, și interessulū lorū de a'și dobîndi cu unū momentū mai 'nainte aquitarea, este așa de mare, că ađi orī ce interesse trebuie să tacă aci, spre a lăssa tempulū ca cu unū momentū mai înainte acești sermani omeni, victime alle unei acusațiunii injuste, să pótă ași redobîndi libertatea și îmbrășișa, unii părinții și frații, alții sociile și copii lorū, érá alții pe rudele și amicii lorū, chiarū acumū de santele sărbători alle Pașcilorū, cari suntū așa de apprópe.

Onor. Curte, d-lorū jurați, d-le Procurore generale! N'ași fi luatū cuvîntulū, decă n'ași fi fostū convinsū despre innocența acusațilorū ce staū aci înaintea d-vostre și despre imparcialitatea și equitatea acestei Justiții a poporului, adecă a d-vostre, domni Jurați; n'ași fi luatū încă cuvîntulū, decă nu v'ași crede la înălțimea missiunei ce aveți astăzi d-vostre mai cu sémă cari ați formatū comissiunea Jurațilorū ce aū să pronucie astăzi unū veridictū, și suntū convinsū că ellū va fi unū verdictū de aquitare. unū verdictū care va face honóre județului nostru.

Acum intru în materie.

D-lorū Jurați, questiunea ce se tratésă ađi înaintea d-vostre a fostū anvisajată, de către honorabiliū appărători ce m'aū

precedatū la acēstă bancă a apărării, din trei puncte de vedere: din punctulū de vedere allū dreptulū, din punctulū de vedere economicū și din punctulū de vedere religiosū.

Eū nu voiū trata'o de cātū din punctulū de vedere allū dreptulū, seū allū probelorū ce vi se adduce de accusațiune și din punctulū de vedere economicū. Assupra celorū ce s'aū vorbitū aci din punctulū de vedere religiosū, mă voiū mărgini numai a releva uă ne-exactitate avansată de d-nu Procurore generale.

Înadevărū, d-sea în replică a đisū : că unulū din honorabiliī mei colegi arū fi susținutū că accusații aci presinți aū comisū faptulū fiindū îndemnați de unū sentimentū religiosū. Mi se pare, d-le procurore generale, că acēsta nu este exactū. Vē cerū scusele melle. Nicī uă afirmațiune nu s'a făcutū în acestū sensū de vre unulū din honor. mei colegi. D-lorū aū đisū că chiar decă s'arū fi făcutū faptulū încă arū fi scusabile, pentru că, n'arū fi de cātū unū răspunsū la provocațiunea, la insulta ce ni s'a adusū cu faptulū odiosū comisū la Ismailū.

Acum întru a desbate și eū celle ce a mai đisū d-nu Procurore generale în replica d-selle.

D-sea, între altele, a susținutū că are sē ne convingă pe toți că s'a comisū devastarea contra Ebreilorū de la Vălcovū, și pentru acēsta a invocatū autoritatea processelorū verbale incheiate la facia locului de Judele de instrucțiune, prin care sē constată că s'a comisū acelle delictū.

Nicī unulū din noi appărătorii nu ne amū pusū pe acestū tărīmū: să negāmū existența acellui faptū, acellui delictū; și era de prisosū, d-le procurore generalē, se amintiți aci acelle processe verbale, cari pentru noi suntū mórte de multū. Elle aū servitū pentru camera de punere sub acusațiune.

S'a đisū apoi de d-nu Procurore generale, că d-sēa, și propune a vē proba că persónele ce aū comisū devastatiuni și bătăi contra Ebreilorū la Vălcovū, suntū accusații

ce staū înaintea d-vóstre, și că ei aū fostū înarmați cu ciomege.

Eū unulū vē mărturisescū că n'amū vēđutū nici uă probă care sē mẽ convingă cătuși de puținū, ca acesti indiviđi suntū autorii delictului de la Válcovū.

Cu tótă silința ce 'și a datū d-nu Procurore generale de a învia nișce doveđi mórte pentru noi, căci aū fostū respinse de honorabila Curte, nu a găssitū nici uă probă palpabilă, chiar contra lui Psicleanu, Periderie și ceilalți patru accușați, pentru care insistă d-sa sē se condamne de către d-ni Jurați, decă nu i s'ar face plăcerea d'a se condamna toți accușații ce suntū traduși aici.

Totū ce a đisū d-nu Procurore în replica d-selle, nu pôte avea valóre, decă martorii ascultați aci, dupō ce aū prestatū jurământulū cerutū de lege, nu vorū afirma đissele, alegațiunile d-selle, fiindū că, dupō cumū a susținutū însuși d-sea cu altă ocasiune — cu susținerea sēu desvoltarea accușațiuni contra Ebreilorū la Ismailū, — pentru Curtea juraților n'are valóre altă instrucțiune, de câtū acea orală care se face înaintea Curții.

Să vedemū dēră ce resultă din depunerile martorilorū:

Mai întēiū de tóte vē declarū, d-ni jurați, că tóte depunerile acestorū martori le am notatū în extractū, pe câtū am pututū, ca sē vē reamintescū mai bine quelle disse de ei.

D-lorū jurați, martorele *Dimitrie Grămădeanu*, 'llū ați vēđutū cum s'a contrađisū ellū singurū, și contradicerea sea nu se pôte traduce de câtū în favórea accușătorilorū. Lu voiū lăssa dēră la uă parte.

Teodor Carapetrea este martorele cellū mai principale pe care se basēsă accușațiunea. Hei bene, sē vedemū que v'a spusū acesta. Elū v'a declaratū, că într'ua prāváliă șe-deaū trei locuitori: Lucca Radianovū și alți duoi, pe cari nu 'i a numitū; că acolo a venitū și professorulū. Că în urmă a vēđutū pe professore stándū în uliță și grupa cea

d'ântêiū ce a venitū pe acolo, l'a luatū dīcēndu'ī: «tu ești «professorū și trebuie să mergi cu noi» că la luatū cu dē-sila purtāndu 'lū pe brate ca în triumphū.

Acellū martore a mai arrātātū că totū orașulū, întrēga comunā a mersū pentru cruce. Pradārile s'aū făcutū, dērā de ómenī streinī, căci era dī de tīrgū. Case nu spārgēū, dērā mărfurile le asvirleaū în uliță. Pe Ebrei nu 'i a vedūtū a fi maltratați, nici mâna n'a pusū nimenī pe ei. Locuitorii cei pacinicī 'i aū luatū pe Ebrei și 'i aū dusū spre pađă.

Ce resultā dērū din depōzițiunile acestū martore? Resultā că a vedūtū pe professore în capulū unei mulțimī, și că ellū era dusū cu sila, ca în triumphū. După cumū vedeți, ellū singurū vine în favorea acestorū accușați, spunēndū că n'a vedūtū, din toți, de cātū pe unulū singurū, și acella luatū cu forța. — Apoi închipuiți-vē, d-lorū jurați, că chiarū pe mine m'a luatū cineva cu forța, m'a arruncatū peste unū omū, și cădīndū peste ellū, s'a intīmplatū să mórā! Hei bene, în casulū acesta suntū eū culpabile?! Mē pōte cine-va condamna? Socotescū că nu.

Martorele Anani Simincof spune că a ședūtū în Vālcovū și n'a vedūtū pe nimenī în acea dī.

Martorele Florea Cantaragiu, care este în serviciulū unui Ebreū, arrātā că stāpānulū seū a sufferitū daune; ellū dīce că a recunnoscūtū în mulțime pe Lucca Radianovū.

Nu sciū ce basā puteți pune d-vóstrē, d-nī jurați, pe arrātarea acestū martore, care aci în facia d-véstrē a recunnoscūtū pe stāpānulū seū, între persónele interessate ca parte civilā.

Martorele Taraș Cosmin arrātā că auđīndū scomotū s'a dusū a casā, și n'a mai vedūtū nimica.

Vi s'a mai presīntatū și unū minorū spre a vē dā imformațiuni. Acesta v'a arrātātū că a vedūtū pe unulū cu unū sacū la spinare, dērā nu 'lū cunōșce.

Éttā dērā la ce se reducū tóte depunerile martorilorū,

cari au fostă audiați aci, pe câtă 'i amă pututū nota eū:
La nimica!

Mărturiile lorū s'arū putea lua în considerațiune numai atunci, cândū accusațiunea arū fi addusă contra întregului orașū Vâlcovu, și Vâlcovulū întregū nu este addusū aci. Sē se traducă dēră inaintea justiției întregū orașulū Vâlcovu și atunci vomū avea a lupta contra acestorū martori, veți vedea ce se va descoperi. Până atunci ănsă, pe câtă vreme nu se arrată nici unū nume allū accusaților presinți, cređū că Curtea cu jurați din orașulū Buzēū nu va condamna pe acești ómeni, căroră nu li se póte imputa nici una din faptele arrăt-te de accusațiune.

Acum, d-lorū jurați, cândū v'amū reamintitū deposițiunile martorilorū, este naturale se ne întrebămū: care dintre accusații de faciē s'a vēđutū că a luatū parte la acestū faptū proibitū de lege? Eū în consciință respundū: Nici unulū!

Maī întrebū încă: ași putea eū în consciință să condamnū pe vre-unulū din ei, după probele ce vi s'a adusū ponă aci? respundū: Nu!

Dēră ne-a maī đisū d-nu Procurore generale: există și uă bucată de săpunū (în mărime de 50 dramuri mi se pare) care s'a găssitū la uaulū din accusați, avindū fidea pe dēnsa și urme de măini. Éttă proba cea maī mare ce vi se adduce!.

N'a pututū, đice d-sa, constata de la cine s'a cumpăratū, fiindū că întrebându-se servitorii accusatului, la care s'a găssitū săpunulū, au declaratū că nu 'lū au cumpăratū dēnșii. Din acēstă neconstatare, din găsirea a douē seū trei fire de fidea, și din urmele de măini gravate pe acellū săpunū, deduce că elū a fostū furatū, atunci cândū s'a comisū faptulū de la Vâlcovū.

D-lorū jurați, acēstă mare probă eū n'ó voiū combate de locū, și vē lasū pe d-vóstrē sē probați d-lui Procurore generale că aci nu ne putemū presinta cu deducțiuni.

Acum voiū mai dice numai câte-va cuvinte din punctulū de vedere economicū: Dēcă se găsecū unii domni in Europa, carī suntū destulū de humanitāri, cāndū este vorba de Ebrei, acēstă paradă de humanitarismū o facū după ce a svārlitū tōte gunōele in țerra acēsta. Dēcă acei domni diarīști etc. nu suntū mulțumīți cum aū trāitū și trāescū Ebreiī la noi, unde in totū d'auna aū fostū și mai bine trātați și s'aū bucuratī de mai multă toleranțā de cāt la dumnelorū, cāci la noi nici uā-datā n'aū fostū persecutați pentru religiunea lorū, cum aū fostū mai in totū restulū Europei, atuncī arū face fōrte bine ca in locū sē ne calomniese și sē ne tratese de hebreo-fagi, și suntū sicurū cā o facū cu alte intențīuni, pe carī n'am timpulū și loculū a le demasca aci, arū face fōrte bine sē lucrede a'si lua îndāraptū pe toți acești judanī și sē le fie de bine: și noi, Romāniī, nu numai cā vomū avea cāstigū, erū nu pagubā, dērā āncă le vomū fi și recunnoscātorī. Ebreiī insā nu ne vorū causa acēstă nenorocire de a se duce la aceia carī ne insultā pentru dēnșii, cū tōtā dragostea ce le arrattā prin vorbe și nici cum prin fapte, cāci ei vėdū bine ce patū și ađi pe unele locuri, unde se face destulā paradă de vorbe in favōrea lorū, și dovadā e cā ei fugū mereū de prin alte locuri și nāpādescū la noi, mai de prin tōte țerrile din Europa.

Nu s'a pusū uā barierā pentru totū d'auna acestei rase infecte, care nu vine aci de cātū ca se stōrcă banulū nostru prin totū felulū de specule malhoneste, și prin totū felulū de fraude, pe carī legea in neperfectiunea sea nu le pōte pena. Arū trebui se luāmū mēsuri energice ca celū pucinū, cāndū vorū ajunge la frontierele nōstre nouile regimente de judanī, ce se strecōrā pe nesimțite, sē mai stēa pucinū pe ginduri.

D-lorū, acești jīdanī ce aū făcutū și ce facū in țērā la noi? Nece uā-datā nu ne-aū ajutatū se sāpāmū măcarū unū pogonū de porumbū, și, pe cāndū noi vėrsāmū sudorī de

sânge spre a scóte róde din fecundulú páméntú allú țerrei nóstre, ei nu facú de câtú se inventese planurile celle mai infernale, spre a face ca aurulú nostru se trecă în pun-gile lorú. Și acumú mergú cu cutesanța pónă a profána religiunea nóstré!...

Hei d-lorú! Lassú quelle que se susține că jidanií suntú a-vangarda Nemțilorú, cari vorú se ne cotropéscă...

D. Procurore generalú. Protestesú, d-le Președinte.

D. Președinte. Vê lieaú cuvêntulú, d-le Ghisdene, fiindú că rolulú d-vóstré nu este se vê attingeți de națiuní, ci numai se apperați pe acești accusați, cari v'a confiatú sórtea processulú lorú.

D. Ghisdeanu. Bine-voiți a mă ascultá...

D. Președinte. Nu mai aveți cuvêntulú. D-nu Stanianu are cuvêntulú.

D-nu Radu Stanianu. Domnilorú jurați! Mai 'nainte de a intra în materie, trebuie sê vă declarú că n'am venitú înaintea d-vóstre pentru a mi face profesiunea în sensú de a cástiga avere. Nu am venitú pentru ca sê esú de aci în applausele poporului, de și popularitatea 'mi place și tinú la acestú cápitalú morale d'a fi iubitú de poporú. Nu am venitú nici chiarú pentru a mă pune mai pre susú de colegii mei. Șciú că atunci, cândú este vorba de a se appára uá causá ca aceea ce este éstă-đi înaintea d-vóstré, missiunea unuí advoc tú trebuie sê fie mai pre susú de tóte aqueste interese personale și de amorú propriú, pentru quá se attinge nu numai de sórtea unuí individú, ci de sórtea a 27 de familií; se attinge de interesele unei populațiuni întregi, potú dice, căci 27 de familií constitue uá întreagá populațiune, care nu póte sê fie desllipită de ori-ce legături cu societatea; și osebitú de acesta aci nu suntú în jocú interese individuali, interese materiali, ci interese morali, interese de uá ordine mai înaltá; aci, și de către d-vóstré chiarú, are sê se judece uá causá nu numai de fapte, ci de idei.

Aşa dără, repetă, n'am avutu în vedere nici applause, nici popularitate, nici dorință de a mă pune mai pre susă de colegii mei seă de d-nu procurore generale, omă de șciință și cu așa talentă. — Uă altă idee ce porneșce din ori-ce ânimă românescă, ună altă mobilă ce mișcă pe ori-ce omă honestă: compătımirea solidară cu cei persecutați și în sufferință, m'a îndemnată ca să vină înaintea d-vóstre. Am vėđută pe aqueste nenorocite victime, tărindu-se de către potere, pe dinaintea casei melle, la pușcăria din Plojești, și pe urmă 'i am vėđută adducēdu-se aci éráși între bayonnette ca pe nișce tálhari. Acéstă batjocorire a ridicatū în mine indignațiunea și 'm'i a coprinsū sufletulū de uă arzătoare dorință ca acum, înaintea d-vóstrē, se afli de la înălțimea acestui parquetū scopulū transferărei aquestui procesū prin atâtătea locuri, și cōducerea nenorociților accușati prin atâtătea temnițe depărtate de orașulū lorū, depărtati de căminēle și de familiile lorū. Care se fi fostū causele addeverate quarī a pusū în pozițiune pe Ministeriulū publicū, ca acești cetățeni din Vălcovū se fie târiți din temniță în temniță, pōnă s'ī adducă aci în Buzău, înaintea d-vóstre? Nimenea din appărare n'a vorbitū pōnă acum despre acestū punctū și aū avutū cuvēntū, pentru că nici unulū n'a vėđutū pe acești infortunați în trista pozițiune în care 'i am vėđutū eū.

Acum, cândū suntū înaintea stimabilulū d-nu procurorū generale, mă așteptă ca d-sea să liea cuvēntulū, după mine, și se 'm'i răspundă cu cunnoscuta formulă sacramentalē: că este uă questiune de ordine publică, cândū e vorba de Plojești, și, prin urmare, ca nu cum-vă se se facă vre-uă desordine; pentru acésta a găsitū de cuviință a cere permutarea din Vălcovū, loculū natalū allū accușatilorū, unde faptele imputate lorū puteau să fie mai multū cunnoscute și mai bine apreciate, de câtū în ori-ce altă parte, pentru că nici unū omă nu pōte fi mai bine cunnoscutū și judecatū de câtū acolo, unde este născutū și unde trăeșce. —

Aşa dără, d-lorū jurați, orī de câte-orī veți găsi, ca în casulū de față, ómenii târiți din alte localități depărtate și colindați, ca aceștia, se știți că nu e lucru curatū, se știți că Ministerulū publicū 'i a fostū témă de a'i pune se fie judecați de judecători locali, pentru că numai aceia cunnoscū mai bine addevărulū, numai aceia cunnoscū tóte peripețiile, și numai aceia potū se șcie decă din gura Ministerulū publicū s'aū citatū fapte addevărate, și decă ceea ce se dice de appărare este exactū seū nu! Quare se fie óre cauza ca honorabilele d-nu Bors, procurere generale pe lîngă Curtea de apelū din București, se vină expresū la Buzeū!...

Sē fie doritū óre a desvolta acéstă accusațiune, seū pentru aquitarea cerută heri in favórea Rabinulū și a compl-cilorū lui?

D. *Președinte.* Veniți la questiune.

D-nu R. Stanianū. Suntū în questiune, d-le președinte, cândū vorbescū de transferarea acestui procesū și incercū a afla causele venirei d-lui procurere generale aici în Buzeū.

Aşa dără, fiindū că însuși d-nu procurere generale a venitū din Bucureșci ca se susțină accusațiunea, se'mi dea voia a bănuī și a vē dice, d ni jurați, că d-sea, făcēndū acéstă, a cređutū, s'a legānatū in sperančiā că aci in Buzeū va găsi cālāi; și se nu se supere d-nu procurere de aquéstă a mea bănuială, căci eū mai cu sēmă, care am trecutū prin asseminea purgatoriū și am fostū tãritū din uă temniță intr'alta, ințelegū lucrulū ca și *Stan pățitulū*, povestea vorbeī. — Suntū ęnsă sigurū că acéstă credință nu 'și va avea isbānda nici uă dată aci, fiiindū că inaintea d-vóstre addevărulū și dreptatea se póte spune susū și tare... (applause).

D. *Președinte.* Nu potū permite nici aprobări, nici desaprobări. Ținū multū ca aquéstă desbatere se se petrécă cu aquea linișce quare se cere de la uă națiune civilisată, căci alt-mintre voiū fi silitū a ordona deșertarea sălei.

D. R. Stanianu. Și eu nu doresc altă-fel, d-le Președinte, d-eră țin se se știe, mai allesu de d-ni jurați, că în fața dumnélor se află Stanu pășitul.

Da! D-lor jurați, eu, cetățenu plojestenu, am fostu în pozițiunea accușătoru ce aveți în fața d-vostre, și dupe cum v'am spus, și eu am fostu strămutat dintr'ua temniță într'alta pentru evenimentele de la 8 Augustu, și de aceea cred că am totu dreptul să cunosc la ce se tinde pe socotelă accușătoru ce appăr, și se arrăt cee ce cred că le pôte servi.

Ară fi îndestul, d-lor jurați, ca să nu perdeți din vedere ceea ce v'a dîsu la sfîrșitul accușățiunii honorabilele reprezentante allu ministeriulu publicu, pentru ca se vè convingeți de ceea ce se urmărește cu acești nefericiți. Ați auditu cum a terminat d-sea, a dîsu : că a venit înaintea d-vostre să vè facă honore, că unu verdictu de culpabilitate vè cere pentru acêsta, și apoi, voind se vè convingă despre a d-selle justeță și imparțialitate, a adăogat că patru dintre accușăți, fără a'i numi, nu merită pedepsă, că, prin urmare, ceî-lalți sunt culpabili, că pe aceștia declarîndu'i de culpabili, condamnățiunea lor vè va face honore și gloriă, și aveți se fiți felicități.

Nu mă surprinde, d-lor jurați, acêstă revelațiune a honorabilelu d-nu procurore generale, pentru că d-sea ca omu învățat nu credea că appărarea ar putea înțelege asseminea subtilități, cu cari voia a vè induce în errorea de a crede că vè faceți glorie condamnîndu pe accușăți de fața. Și vè potu asigura, d-lor jurați, că n'am avut cea mai mică îngrijire, ascultîndu acêstă revelațiune a d-lui procurore generale, fiindu că cred că nu se va găsi Român, care se dea unu verdictu afirmativu în contra acestor accușăți, și să aibă și slăbiciunea a crede că și face honore din condamnățiunea lor. — Nobilile simțiminte alle acestor accușăți nu le cred streine animii d-vostre, și am ferma convincțiune că mai puçin de ce s'a făcut, nu se putea,

în fața profanațiunii addusă altarului de către căți-va Israeliti, condamnați heri chiaru pentru acele fapte petrecute în cathedra de la Ismailu.

Acestea în trecutu; căci, intrându în materia, vomu mai găsi câte-ceva la adresa d-lu iprocurare generale, ca respunsu la acusațiunea adusă, deși am începutu deja cu ceea ce terminasse d-sea.

Domnilorū jurați! S'a repetatū de mai multe ori, de către amēnduoi reprezentanții ministerului publicū, adică: și de d-nu iprocurare generale și de d-nu iprocurare allū Tribunalului, delegatū negreșitū totū pentru benele și fericirea acestorū infortunați, s'a repetatū, dicu, că faptulū este patentū, este evidentū, că nu se mai pōte tăgădai. Prin urmare, adaogū domniile-lorū, autorii faptului suntū aceștia; decī, vē cere unū verdictū affirmativū. Se 'mī permită ēnsă și unulū și altulū a le declara, cu tōtă considerațiunea ce am pentru domniile lorū, că tocmai questiunea cea mai principale nu s'a discutatū de locū, și nu pentru că n'aū întelesū că trebuie eminentemente discutatā, ci pentru că așa le aū convenitū a o lăsa ne atinsă, spre a pune înaintea d-vōstre pe accusați ca ōmenī rēi, ca prādători, ca jefuitori.— Se pōte fōrte bine ca unū faptū se fie patentū, ca săvārșitorulū lui se fie constatatū, fōră a mai lăsa îndouială, și cu tōte acestea d-vōstră, judecēndū, se aquitați, negāsindū criminalitate în faptā și culpabilitate în accusatū. Ei bine, aceste questiuni nu s'aū tratatū înaintea d-vōstre, aci s'a vorbitū numai de faptele materiale.

Intr'addevērū de cāndū sē petrecū aceste desbateri, cari v'aū obositū de sigurā, honorabilii represintanți ai ministeriului publicū, cari erau dētori a demonstra pōnă la evidēnță și una și alta, aū tăcutū! Ei bine, la rândulū nōstru nu vomū face totū astū-felū, ci vomū căuta se examināmū dēca faptele expuse de acusațiune constitue crima attribuitā accusaților și dēcă ei suntū culpabili și, prin urmare, responsabili pe terenulū criminale de aceste fapte.

Ași putea se afirmă, prin anticipațiune, că în Vâlcovă s'a petrecutū uă demonstrațiune numai, érá nici cum crima de la art. 354 din codulū penale, citatū în actulū de acusațiune și decisiunea Camerei de punere subt acusațiune. Elementele constitutive alle acestei crime nu ni s'aū explicatū pōnă acum, déră cu tōte acestea acusații aū fostū gratulați cu epithetulū de jefuitori, și acésta nu era permisū reprezentantelū ministerulū publicū, fiindū că după tōte perquisițiunile domiciliare făcute accusaților, nimica din averea pretinsă prădată nu s'aū găsitū la dēnsii. Și se nu ni se vorbescă de acea mică, ca de 50 dramuri, bucătică de săpunū și de puținele fire de fidea, ce s'a bănuitū a nu fi alle accusatului la care s'a găsitū, căci și lui 'i a fostū permisū se aibă în casa sea așa bagatele; și mi se pare și ridiculū de a fi tratatū ca jefuitorū dupe acéstă mică și neimportantantă circumstanță. Décă într'acésta constă jăfuirea seū prădăciunea, și prin urmare crima ce se atribue accusaților, atunci se ne dé voiă a nu crede de multū seriósă acusațiunea!

Honorabili reprezentanți ai Ministerulū publicū in expunerea faptului v'aū mărturitū că marfa s'a restituitū acelorū Israeliți, trasportindu-se în carre, din drumū, unde era pusă; prin urmare, de aci se pōte vedé că n'a existatū nici jafū, nici prădăciune, căci marfa intactă a fostū dussă înapoi prin prăvălii, fōră a fi luatū nimeni dintr'ēnsa, și fōră a fi depusū măcarū la vre-unulū din accusați, ci în drumū. Unde vedeti déră voința criminală d'a jefui, prăda seū distruge ceva? Ori spargerea a cite-va geamuri, în acea demonstrațiune, se qualifică ca crimă?! Nu credū nici acésta! Prin urmare se nu se mai sustină că în Vâlcovă s'a perpetratū crima de jefuire seū distrucțiune, de care s'a vorbitū, căci nu este probatū că acusații aū fostū adunați în cētă cu scopū de a commite asemenea fapte, din contra, numai dioa de târgū făcuse ca acolo se se găsescă mai mulți de cum erau de ordi-

nară în zile de lucru. Și decă honorabilii reprezentanți ai ministerului public voia se fie exacti în relatarea faptelor, trebuia se vă arréte attătú aquéstá împrejurare a târgului, care îi addunasse, câtú și tóte evenimentele din alte orașe, ce a precedatú demonstrațiunea din Válcovú, care n'a începutú de câtú în acellú momentú, cândú s'a respínditú scírea în târgú, póte chiarú exploatați de uá mână streină, că cathedra din Ismailú a fostú profanată de câți-va Israeliți, și că arú fi chiarú ordinú ca se se facă demonstrațiunea în felulú cumú 'și a avutú loculú. Acésta dupe spusa chiarú a unuia din martorii accusațiunei, care vă declará că unulú din accusați a și fostú la Primarú seú la judele de pace de acolo de l'a întrebátú déca există unú asseminea ordinú, a cărú existență fiindú cređutá de mulțimea din târgú, acésta făcuse, dupe cum esplica acellú marture, ca numai copii din fașe se remână a casá, érá cea-altá lume se fie pe stradá, fórá ênsá se se fi datú cui-va măcarú uá palma.

A propósito de acéstá depunere și de afirmările d-lui procureure generale, că pretinsele desordine aú duratú continuú 24 de hóre, întrebámú que a făcutú poliția tótá acea ți și nópte, cândú ómenii se plimbáú pe strade? — Cândú se susține că se práda averea acellorú Israeliți ce fácea primarulú seú judecátorulú de pace, la care s'a adresatú aquellú accusatú despre care am vorbitú? Unde erea puterea armată? Unde erea gendarmeria, care se ține cu banií cetátenilorú? ce fáceaú în acelle momente tóte aceste puteri alle Statulú, și ce măsurí aú luatú în acelle 24 hóre, ca să convingá lumea că nu exista nici unú ordinú de a se face ceea ce se fácea în fația lorú? Nu s'a luatú nici uá dispozițiune! Nici primarulú, nici judele de pace, nici poliția, nici procurorulú, nici prefectulú, în fine nici unú aginte allú forței publice nu s'a mișcatú, ci toți privéú ca la unú spectacolú, în locú de a'și face détoria dupé dreptulú ce le dá legea în asseminea casurí.

Prin urmare, astă-dî se cuvenea sê se afle pe banca acușatiloru toți acești funcționari, érá nu acești nenorociți cari, neșciindú nici limba românescă, aú fostú interogați prin interpretú, unú aginte polițienescă localú, care 'i punea ca autori pe ei, spre a se descărca acești funcționari de respunderea ce avéu ei pentru totú în fația legii și a detoriei lorú. Acesta este și cuvêntulú pentru care toți acușatii la interogatoriulú luatú înaintea d-vóstré, erau suprinși de ceea-ce li se spunea de interpretulú de astă-dî că aú mărturitú în cursulú instrucțiunei, și respundéu prin expresiunea: *Ne snam*, faptú care s'a și doveditú inaintea d-vóstré prin chiarú împrejurarea că mulți dintre acușatii, ce șciú carte, nu sê védú semnați în acelle interogatorií cu propriile lorú mâni.

Áncă uá datá repetú déră. se nu se mai susție că acușatii aú avutú intențiune séú voință de a commite faptele ce 'li se attribue ca crimă, căci, pre lângă că lipseșcú, dupe cum am demonstratú, și chiarú faptele materiale, apoi nu vedemú in casulú de faciá neci voința criminalé din partea acușatilorú; și cândú măcarú unú singurú din tóte aqweste elemente lipseșce, fapta nu se mai póte qualifica crimă. Sê mé explicú și intr'unuí modú practicú, căci practica lucrurilorú de multe ori ne luminédă mai bine. Închipuiți-vé, d-lorú jurați, că arú fi vorba de a face pâne, și avéndú totú cellú altú materiale trebuitorú, ne-arú lipsi unú singurú elementú, adică apa séú foculú, ei bine, întrebú, în asemenea casú putév'omú ajunge la rezultatulú ce ne-amú propusú, adică de a avea pâne? De sigurú nu! acésta o șcimú cu toți, prin urmare totú asemenea se întâmplá și cu faptulú atribuitú acușatilorú, decă uá datá lipseșce unulú măcarú din tóte elementele constitutive alle pretinsei crimí.

Acumú, cândú vedeți că criminalitatea in faptú nu existe, se 'mí permiteți, d-ni jurați, și uá mică digresiune: Pentru mine acestú procesú are multá analogiá cu casulú cândú

de exemplu s'arū întempla ca cine-va se'mi omóre pe cea mai scumpă ființă mie, și eū, aflându de această faptă, ași dă uă palmă omorătorului, și pentru acesta ași fi totū eū pusū în judecată ca criminale. Analogiă există, pentru că procesul acesta nu este de câtū unū puiū allū procesului de la Ismailū, care este cloșca tuturilor celorū alte procese de felul acestuia de prin Bassarabia. Și această este cu attātū de adevēratū, în câtū ori-cine cunnōșce odiōsele fapte commise de câțiva Israeliți cu Rabinulū lorū de acolo în capū, este peste puțință se sustinā că acești ómenī putea sē rămāe passivi, ei mai cu sēmă, cari facū parte din populațiunea cea mai religiōsă a țerrei, totū atātū de religiōsă ca și populațiunea israelitā. Ce felū! câți-va Israeliți, lepădati de statele vecine și renegați chiarū de coreligionariī lorū mai culti, sē aibă cutezanța a profana totū ce populațiunea locale are mai sacru, Biserica; se fure vasele și odórele sante, potirulū, sē le arunce în privata hahamului, și credincioșii aceștii Biserici așa de batjocoritā, orī din ee parte de locū arū fi, pretinde honorabiliī represintanți ai ministerului publicū că trebuia se nu se indignede in fația acestorū fapte sacrilege! Și cumū! Aquestū actū pentru spālarea profanațiunii addusă respectului detoritū religiunii lorū, d-nu procurore generale 'lū crede ca pornitū dintr'unū mobilū de beție, precum a disū! Acēsta este uă insultă addusă acusașilorā, și noi protestāmū energicū ca se nu se mai repete!

Dupe ce tōte circumstanțele acestui procesū vi s'a expusū, remāne ca d-vōstrē se apreciați și se pătrundeti în cugetulū și ānima acusașilorū prin ochii minții d-vōstrē, și sē vē pronunciați, forā a vē ține pe tārāmula faptelorū materiale ne existente și elle, și pe care tārāmū honorabiliī represintanți a'i ministerului publicū voește sē vē ținā. D-vōstrē trebuie se aveți în vedere decā acești ómenī aū avutū intențiunea se commitā faptele que'li se imputā, și decā ei suntū in condițiunii de a fi inaintea d-vōstrē ca criminali; căci adevārata vinovație nu se dovedeșce nici prin dosare in-

tregi, nici prin cuvintele frumoase alle acusațiunii, nici prin vre-unu actū materiale; vinovăția este ceva care se simte, dără nu se pipăe. Așa dără, înțelegeți fôrte bene, domni jurați, că aci este tótă partea delicată a questiunei și nu trebuie se treceți repede peste aquestu punctū. căci. tótă răspunderea o luați in sarcina sufletelorū d-vóstrē, și reprezentanții Ministerului publicū, mâne, quândū greutatea unui verdictū de culpabilitate arū appăsa pe aquești nenorociți accușați, aquești magistrați se vorū spăla pe mâni ca *Pontius Pilatus*, quândū a datū pe *Christ* sē 'lū restignescă...

D. Președinte. D-le appărătorū, vē invitū se fiți cuvințiosū, quândū vorbiți de magistrații țerei nóstre, și se sciți că ei, decă nu mai multū, ca și d-vóstrē aū consciința missiunei lorū, și nu se spală pe mâni de faptele ce le commitū in calitatea lorū de magistrați. Vē invitū dără, pentru ultima ôră, se vē țineți in questiune, căci altū-felū voiū fi siliți se vē lieaū cuvântulū. Cluj / Central University Library Cluj

D. Stanianū. D-le Președinte, și acum mă credū in questiune. Eū n'am đisū că magistrații n'aū consciință, dără nu 'mī placū lucrurile incomplete, și in interessulū appărării nu voiū renunța la nimica din ce a'și crede că o inlesnesce.

Mē adresesū dără acum éráși către d vóstrē, d-lorū jurați, și vē đicū că missiunea juriului nu este aceea a Tribunalelorū ordinare, unde probele materiale jócă unū rolū importante; d-vóstrē aveți uă mai înaltă missiune, aprecierile d-vóstre nu potū se fie basate pe fapte materiale, ci pe conșciința și intima d-vóstrē convingere. Numai astū-felū dără judecândū, trebuie se vē pronunțiați—decă accușații suntū sēū nu culpabili, érá nu dupē cumū vē đicea unulū din represintanții Ministeriului publicū, care vē atrăgea atențiunea assupra figurei neregulate a unuia din accușați, pe care, pentru acestū resonū 'lū descria ca șefū allū tutulorū cellorū laltī—ca cum natura trebuia se aibă

în vedere casul de față, ca se'î fi potrivit figura după acelele alle honorabililor represintanți ai Ministeriului publică.

Dați d-eră, d-loră jurați, ună verdictă de aquitare, și fiți sicuri că măne însăși aquești honorabili representanți ai Ministerului publică v-er voră felicita, împreună cu numerosulă și inteliġintele auditoră, pentru ună assemene demnă și romănescă actă. Dați ună verdictă de aquitare, și bene-cuy-entărele accusărilor nevinovați, unite cu aquelle alle familliiloră, amiciloră și cunnoscuților loră, se voră ridica p-ona la ceră; 6-ră din parte-mi voiă duce și eă în orașulă meă natală scirea aqu-esta inveselitoare: că *dreptatea aques-tei cause sânte, ce am luată se appără, a triumhată*.

D. Președinte. Declară discutiunea închisă, resumă des-baterile ce aă avută locă și pune d-loră jurați următorele questiuni:

Questiuni BCU Cluj / Central University Library Cluj Verdictu

Anulă 1872 luna Aprilă 5 d-ile.

Pe on-ore și pe consciința mea, înainte luă Dumne-deă și a 6-meniloră, declarațiunea juraților cu majoritate de vo-turi este:

1° Accusatulu *Luca Radia-novă* majore, este culpabile că în d-ia de 16 Ianuară 1872 a distrusă cu voința lucrurile mișcătore și nemișcătore alle Ebreiloră din t-ergulă Vălcovă?

2° Ac-estă distrugere a fă-cut' o în c-etă cu mai mulți alții?

Nu, *accusatulă Luca Radia-novă* nu este culpabile că in d-ia de 16 Ianuară 1872 a distrusă cu voința lucrurile mișcătore și nemișcătore alle Ebreiloră din Vălcovă.

Nu, ac-estă distrugere nu a făcut' o în c-etă cu mai mulți.

Aqueleași questiuă și aqueleași verdictă pentru .

Mihail Avramov, Zinovei Sistopalovă, Andrei Vofenco, chita Serban, Procop Perideri, Cuprian Affeinicovă, Anich Benderschi, Calistrat Sanhor, Petre Liciarda, Stefanu Ermalicovă, Fedel Inhov, Ivan Cavalicovă, Ivan Cernoï, Irimia Perideri, Gnereim Stelinov, Vasile Hlebov, Leon Durașov, Grigore Psicleanu, Ivan Calean, Frol Carassovu, Astafie Corpus, Gavril Crainicu, Alexe Volienco, Iftimie Rubansky, Corpu Scupov, Mina Boerenco. Timotei Tihanov și Listias Poban.

În urma verdictului juraților, d-nu președinte pronunță ordonanța de aquitare în privința tuturilor accusaților, și ordonă a se pune imediată în libertate, decă nu voră fi reținuți pentru alte cauze.

F I N E.